ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ 14
ΑΘΗΝΑΙ (136)

ΚΕΝΤΡΟΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΑΤΛΑΣ
Ἀριθ. Ἐρωτ. Θεσ. III, 8/1970

Α'

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ
ΔΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΚΑΤ' ΕΘΙΜΟΝ ΠΥΡΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

*

ΑΘΗΝΑΙ 1968
ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Δεκέμβριος 1969 / Ἀφρίλιος 1970

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1. Ἐξεταζόμενος τόπος (χωρίον, κωμόπολις). ΔΑΞΟΛΟΦΟΞ....
(παλαιότερον ὄνομα: Μ.π.ε.κ.π.δ.ε.ξ.), Ἐπαρχίας .. φ. ΑΡΞΑΠΩΝ
Νομοῦ ... ΛΑΡΙΣΗΣ.....

2. Ὀνοματεπώνυμον τοῦ ἐξετάσαντος καὶ συμπληρώσαντος Ν. Ι. Κάλφος
Ταταρι ώ.τ.η.ς... ἐπάγγελμα .. δ.ι.δ.ά.σ.κ.α.λ.ο.ς.....
Ταχυδρομικὴ διεύθυνσις .....
Πόσα ἔτη διαμένει εἰς τὸν ἐξεταζόμενον τόπον.... 3... χρόνια.....

3. Ἀπὸ ποῖα πρόσωπα κατεγράφησαν αἱ παρατιθέμεναι πληροφορίαι:
α) ὄνομα καὶ ἐπώνυμον Ἀ.χ.ι.λ.λ.ε.ύ.ς Ἀ.γ.γ.ε.λ.ο.π.ο.ύ.λ.ο.ς τοῦ Δ.η.μ.η.τ.ρ.ί.ου.., γ.ε.ω.ρ.γ.ὸς.....
ἡλικία.. 82 ἐτῶν γραμματικαὶ γνώσεις... Γ!. Δ.η.μ.ο.τ.ι.κ.ο.ῦ...
..... τόπος καταγωγῆς Δένδρα (κ.ά.τ.ω. Σιατιστ.ί.).. καὶ κ.α.τ.ο.ι.κ.ί.α Ἐ.π.ι.κ.α.δ.ί.α. ἀ.π.ὸ τοῦ 1904,
β) Ἀ.π.ο.λ.υ.τ.ο.ς. Ἐ.λ.λ.η.ν.ο.ρ.θ.ό.δ.ο.ξ.ο.ς. Ἐ.γ.γ.ε.γ.ρ.α.μ.μ.έ.ν.ο.ς. ἐ.π.ὶ τῶν Ἑ.λ.λ.ή.ν.ω.ν, γ.ν.ω.ρ.ί.μ.ω.ν καὶ κ.α.τ.ο.ι.κ.ο.ύ.ν.τ.ω.ν ἐν Δ.ε.ν.δ.ρ.ο.ύ.λ.ε.ι., ἀ.π.ὸ τοῦ 1900.

Α'. α'. ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΚΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟ ΤΟΥ 1920

1) Ποῖαι ἀγροτικαὶ περιοχαὶ προωρίζοντο διὰ σπορὰν καὶ ποῖαι διὰ βοσκὴν ποιμνίων; Διὰ σπορὰν προωρίζοντο αἱ κάτωθι ἄρεο-τικαὶ περιοχαί: Ἀ.γ.ι.ο.π.ε.τ.ρ.ὸ.ν.ἡ.ν.ί.κ.ι.ο.ν - Γ.α.λ.α.τ.ά.δ.ι.κ.α - Γ.ι.ο.χ.τ.ο.ύ.δ.ι.κ.α - Π.α.χ.ι.ο.χ.ώ.ρ.ι.α Ἐ.γ.ν.α.τ.ί.α (ἔκτασις 2.000 στρέμματα. Διὰ βοσκὴν οἱ λιβάδι τοποθ.ε.σ.ί.α τ.ο.ν 13.000 στρέμ-μ.α.τ.α. Ἀ.λ.λ.ὰ ποῖαι ἄλλαι περιοχαὶ ἐν-λ.α.μ.β.ά.ν.ο.ν.τ.ο κατ' ἔτος. Αἱ βοσκωμέναι ἀγέλαι.

2) Εἰς ποίους ἀνῆκον ὡς ἰδιοκτησίαι; α) εἰς φυσικὰ πρόσωπα, δηλ. εἰς τοὺς χωρικούς· β) εἰς γαιοκτήμονας ("Ἕλληνας ἢ ξένους, ὡς π.χ. Τούρκους)· γ) εἰς Κοινότητας· δ) εἰς μονὰς κλπ. Μέχρι τοῦ 1919 ἀνῆκον εἰς γαιοκτήμονας 83 πρὸ τοῦ 1919 καὶ ἐντεῦθεν εἰς τοὺς χωρικούς.

3) Ὁ πατὴρ διατηρεῖ τὴν περιουσίαν τοῦ συγκεντρωμένην καὶ μετὰ τὸν γάμον τῶν τέκνων του, διανεμομένης ὑπ' αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατόν του; Μέχρι τοῦ 1944 ὁ πατ.ὴ.ρ. διατηρεῖ τὴν περιουσίαν, ἡ ὁποία ἦν συγκεκεντρωμένη καὶ διενεμήθη τὸ ὑπόλοιπον μετὰ τὸν θάνατόν του. Σήμερον ἄλλοι τινὲς διατηροῦν καὶ ἄλλοι ὄχι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

β'. 1) Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μόνον εἰς τὴν γεωργίαν ἢ μόνον εἰς τὴν κτηνοτροφίαν ; ἢ συγχρόνως εἰς ἀμφοτέρας, δηλ. τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν ; Ασχολοῦνται συγχρόνως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.....

2) Οἱ τεχνῖται (δηλ. οἱ βιοτέχναι) ἀσχολοῦνται ἐν παρέργῳ καὶ εἰς τὴν γεωργίαν ; Δὲν ἀσχολοῦνται. Πολλοὶ ὄχι.

γ'. 1) Εἰς τὰ μεγάλα κτήματα : τῶν γαιοκτημόνων (τσιφλικούχων), τῶν μοναστηρίων· ποῖοι εἰργάζοντο εἰς αὐτά ; καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους· ὡς ἄτομα ἢ μὲ ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειάν των ; Εἰργάζοντο οἱ χωρικοί· ἄλλοι ὡς ἄτομα καὶ ἄλλοι μὲ ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειάν των· οἱ πρῶτοι ἦσαν κτισθωτοί καὶ ἐλίγοντο Κουλουμπαδάγ.οι, οἱ δεύτεροι ἐκαλλιεργοῦσαν τὰ κτήματα μεσιανοῦ καὶ ἐλέγοντο κολλήγες.

2) Πῶς ἐκαλοῦντο οὗτοι ; (κολλῆγοι, σέμπροι, μισακάτορες, σημισακατόροι κλπ.) Κολλήγες καὶ Κουλουμπαδάγ. Ποία ἦτο ἡ κοινωνική των θέσις ;... Ἡ κοινωνική θέσις αὐτῶν ἦτο ὀλίγ. τίποτε ἐξ ἴσου πρὸς τὴν τῶν χωρικῶν. Ἐλαμβάνοντο ὑπόψιν ἐὰν ἔχουν ἀνεπτυγμένον αἰσθημα.

3) Ποία ἦτο ἡ ἀμοιβή των ; (εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα ;) 30-40 ἐκατ. μηνιαίως ἢ ἡμερήσια ἢ κατοχυρωτικῶς ὁ κολλήγος ἐλαμβάνετο ἐν μέρει εἰς χρῆμα καὶ εἰς εἶδος.

4) Ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ἐργάται ; ἐποχικῶς, δηλ. διὰ τὸ θέρισμα, τὸ ἁλώνισμα, τὸν τρυγητὸν ἢ διὰ ὅλον τὸν χρόνον ; Ἀπὸ ποῦ προήρχοντο οὗτοι· ἦσαν ἄνδρες μόνον ἢ καὶ γυναῖκες ; ποίαν ἀμοιβὴν ἐλάμβανον· ἡμερομίσθιον εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος ; Ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὸν θερισμόν. Προήρχοντο ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῆς Ἀνατολῆς· ἦσαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἐλάμβανον ἡμερομίσθιον εἰς χρῆμα 3-5 δρχ. ἡμερησίως.

5) Ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ δοῦλοι (ὑπηρέται) ἢ δοῦλαι ; Ἐὰν ναί, ἀπὸ ποίους τόπους προήρχοντο; ..... Ὄχι .....

.....

6) α) Οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι τοῦ τόπου ποῦ ἐπήγαιναν δι' ἀνεύρεσιν ἐργασίας ;... Ὄχι... Ἐργαζόταν στὸ κτῆμ. τοῦ πατέρ. τους.....

.....

β) Ἐπήγαιναν ἐποχικῶς : ὡς ἐργάται.. Ναί... ἢ ὡς τεχνῖται κτίσται, γύφτοι (σιδηρουργοί), βαφεῖς (μπογιατζῆδες), πραματευτάδες (ἔμποροι) κλπ. ; Ὀλίγ... ἐλθ. στὸ κτῆμ. τοῦ. Μαζί μὲ τὸν ἀφεντικό. Ἢ ἀλλοῦ χωριανοί καὶ τσιφλικάδες.

δ'. 1) Πῶς ἐλιπαίνοντο παλαιότερον τὰ χωράφια: μὲ ζωϊκὴν κόπρον (βοῶν, αἰγοπροβάτων κλπ.), φυτικὴν (μὲ καῦσιν: α) τῆς καλαμιᾶς μετὰ τὸν θερισμόν, β) τῶν θάμνων κλπ.) ἢ μὲ κάλυψιν (παράχωμα) χλόης (τριφυλλιοῦ, λαθουριοῦ κλπ.) δι' ὀργάνου; ....

Δεν ὑπῆρχεν ὀργανωμένη λίπανσις .....
Ἐκανόνισε ἐφαρμόζοντας τὴν κόπρον τῶν ζώων τῆς ..
καὶ ἀγράδες ἢ ἔκαιγαν τὴν καλαμίαν, ἢ ἔκανε ἀγρόν
δι' ἀφῆνε χωρὶς νὰ ἀφήσουν ἀγρόν μὲ μηλιοῦ κλπ
ἀλλὰ δὲν ἐγνωρίζον διὰ τὴν ἐκαίγαν αὐτό!

2) Πότε ἔγινε τὸ πρῶτον χρῆσις χημικῶν λιπασμάτων εἰς τὸν τόπον σας; Χημικὴ λίπανσις ἔγινε τὸ πρῶτον τὸ ἔτος 1948-1949.

ε'. Ἀπὸ πότε χρησιμοποιοῦνται: τὸ σιδηροῦν ἄροτρον καὶ αἱ γεωργικαὶ μηχαναὶ εἰς τὸν τόπον σας; Τὸ σιδηροῦν ἄροτρον χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὸ 1900 περίπου, αἱ δὲ γεωργικαὶ μηχαναὶ ἀπὸ τὸ 1910.

1) Σιδηροῦν ἄροτρον (τύποι αὐτοῦ, ὅπλ. μονόφτερο, δίφτερο κλπ.). Εἰς ποῖα κτήματα ἐχρησιμοποιεῖτο (ἢ χρησιμοποιεῖται) κάθε τύπος; Ποῖος κατεσκεύαζε τὸ ἄροτρον τοῦτο ἢ ἀπὸ ποῦ ἐγίνετο ἡ προμήθεια αὐτοῦ; Τὸ σιδηροῦν ἄροτρον τὸ χρησιμοποιοῦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν κτήματα. Ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ ὅλα τὰ ἐδάφη. Κατεσκευάζετο ἀπὸ τὸν σιδηρᾶν ἐργαστήριον Σταματόπουλου ἀπὸ τὸν Ἀναρρίχη ὅπου καὶ οἱ βωρεῖοι.

Παραθέσατε σχεδιαγράφημα (ἢ φωτογραφίαν) ἑκάστου τύπου σιδηροῦ ἀρότρου μὲ τὰς ἀντιστοίχους ὀνομασίας τῶν μερῶν αὐτοῦ, ὡς τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου. .....

1..... 4..... 7..... 10.....

2..... 5..... 8.....

3..... 6..... 9.....

2) Τρακτὲρ (ἀπὸ πότε εἶναι ἐν χρήσει;) Ἀπὸ τὸ ἔτος 1947-1948

3) Μηχανὴ θερισμοῦ Εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1922-1923

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

4) Μηχανὴ δεσίματος τῶν σταχύων (δεματιῶν)....1925-1927...

5) Μηχανὴ ἁλωνισμοῦ. Ἀπὸ τὸ 1910-1915 ἡ χρήσις αὐτῆς
Ἀπὸ τὸ 1924-1925 ἡ τριόμανη τοῦ.

στ'. 1) Τὸ ξύλινον ἄροτρον. Ποῖος κατεσκεύαζε (ἢ κατασκευάζει) τὸ παλαιὸν ξύλινον ἄροτρον. Τὸ ξύλινον ἄροτρον κατεσκεύαζον οἱ ξυλουργοί ἢ ἐπιμελητὴς ξύλου.
.....

Ἀφοτεκλείστο. Σὲ 2 τρία μερία τὸ κουντάρι, τὸ σταλάρι καὶ τὸ ὑνίον. Ἦτο μιᾶς μορφῆς ἐξαρτήσιμο - ποιήτο δι' ὄχι τὰ ἔξαρη καὶ ἀφοιαζεν μὲ τὸ ὑνίον σχημ. 3 εἰ-

μονιζόμενον ἄροτρον

2) Ποία ἦτο ἡ μορφὴ τοῦ παλαιοῦ ξυλίνου ἀρότρου εἰς τὸν τόπον σας καὶ ποία εἶναι σήμερον. Ποῖαι διαφοραὶ ὑπῆρχον (ἢ ὑπάρχουν) εἰς τὸ χρησιμοποιούμενον ἄροτρον εἰς τὸν τόπον σας ἀπὸ τὰ εἰκονιζόμενα ἐνταῦθα ;

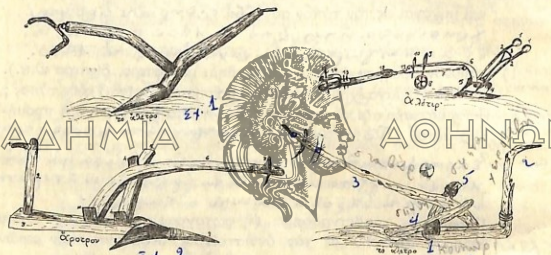

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3) Ἰχνογραφήσατε τὸ ξύλινον ἄροτρον(1) καὶ τὸν ζυγόν ὡς ἀπαντᾶται εἰς τὸν τόπον σας καὶ παραθέσατε τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἐν χρήσει ὀνόματα τῶν διαφόρων μερῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ.

1. Κουντάρι....6. .....11. .....
2. Χαλφαλάμ....7. .....12. .....
3. Σκαλάρι....8. .....13. .....
4. Σπάλμ.....9. .....14. .....
5. Λυήνα.....10. .....15. .....

(1) Ἐὰν εἶναι δυνατὸν ἀποστείλατε καὶ φωτογραφίαν.

(Ἐὰν ὑπάρχουν διαφοραί, δύνασθε νὰ μεταβάλετε τὴν ἀνωτέρω ἀρίθμησιν).

4) **Τὸ ὑνί.** Τὸ ὑνὶ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου ἦτο (ἢ εἶναι) μιᾶς μορφῆς διὰ τὴν ἀροτρίασιν ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν χωραφιῶν ; δηλ. τῶν χωματερῶν (λιβάδια, κῆποι) καὶ τῶν πετρωδῶν. – Ἰχνογραφήσατε ἢ φωτογραφήσατε τὸ ἐν χρήσει ὑνί (ἢ τὰ ἐν χρήσει, ἐὰν εἶναι διαφόρων τύπων) καὶ σημειώσατε τὴν χρῆσιν ἑκάστου.

..Τὸ ὑνὶ.. τοῦ ξυλίνου ἀρότρου.. ἦτο μορφῆς μορφῆς
.καὶ.. ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ ὅλα.. τὰ.. εἴδη.. χωρ.
.Εἶχαν.. σχῆμα.. ἀπομακρυσμένου τριγώνου μὲ μακρὺν κύριον
καὶ ἐνδιάμεσον ἐφαρμοστέαν ὀξεῖαν, ἀπὸ σιδηρᾶν ὀξύν εἰς ἄκραν
δοχήν, ἀνάλογον ἐκείνου ποὺ κυκλοφορεῖ ἢ τὸ μεταλλικόν.

5) Ποῖον τὸ σχῆμα τῆς σπάθης τοῦ ἀρότρου;.....
ἐ.Η. ἀφαδμ. ἐπικ. τὸ. σχῆμα τ. ξυλίνου ἀρότρου.....

6) Ἦτο (ἢ εἶναι) κατεσκευασμένη ἐκ ξύλου ἢ σιδήρου ; ἐ.κ. ξύλου

.....
.....
.....

7) Ἐργαλεῖα διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ἀρότρου (π.χ. σκεπάρνι, πριόνι, ἀρίδι, ἀρνάρι, ξυλοφάϊ κλπ.).....
Ἐργαλεῖα διὰ τὴν κατασκευὴν ἢ διόρθωσιν τοῦ
ξυλίνου ἀρότρου ἦσαν: ἢ πελέκα (πελεκίνα), τὸ σκεπάρνι,
τὸ πριόνι, τὸ τρυπάνι (ἀρίδα), ὁ ξυλοφάϊς. Ἦσαν ἄλλοι ἀ
μὲ τὰ ὀνομαζόμενα

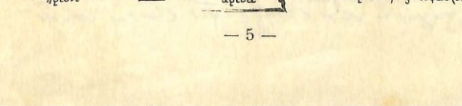

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

8) α) Διὰ τὸν ἄροτον (ζευγάρισμα, ὄργωμα) ποῖα ζῷα ἐχρησιμοποιοῦντο (ἢ χρησιμοποιοῦνται) : βόες ἢ ἄλλο ζῷον, δηλ. ἵππος, ἡμίονος, ὄνος. Στὴν ἀρχή. Χρησιμοποιοῦνταν βόες καὶ βουβάλια. Θεωρεῖται ἀργότερα καὶ ἡμίονοι.

β) Ἐχρησιμοποιοῦντο (ἢ χρησιμοποιοῦνται) διὰ τὸ ὄργωμα δύο ζῷα ἢ ἕν ; Τὸ χρησιμοποιοῦνταν πάντοτε δύο ζῷα.

9) Διὰ τὸ ζευγάρισμα μὲ δύο ζῷα ἦτο (ἢ εἶναι) ἀναγκαῖος ὁ ζυγός ;

Ἦταν ἀναγκαῖος. Διότι τὸ ζεύγος μόνον τῶν βουβάλων ἢ καὶ βουβάλων διὰ τὴν ἄροσιν καὶ ἡμιόνων ὁ κι.

εἰκ. 1

εἰκ. 2

Σχεδιάσατε τὴν μορφὴν τοῦ παλαιοτέρου καὶ τοῦ σημερινοῦ ζυγοῦ (ἢ φωτογραφήσατε αὐτὸν) καὶ ὀνομάσατε τὰ διάφορα μέρη καὶ ἐξαρτήματα αὐτοῦ. (π.χ. λουριά, λοῦρα, ζεῦλες, πιζεύλια κλπ.). Ὁ ζυγὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν κύριο ζυγὸ καὶ τὸν ἀριστερὸ καὶ δεξὶ ζεῦλα. Ἡ μορφὴ αὐτῶν εἶναι ἡ ἴδια σήμερα ὅπως καὶ πρίν. Ἔχουν τὸ σχῆμα ἑνὸς ξύλου, κυλινδρικοῦ (κρίκιες) ἀπὸ σίδερο τὰς ζεύλας. Τὸ ξύλο κυλινδρικὸ φέρει φωνὴ ἀστὸ "κυλίνδρι", οἱ κρίκες "ζεῦλες" καὶ οἱ κρίκιες "ζωντάρια".

10) Σχεδιάσατε ἰδιαιτέρως τὴν μορφὴν τῶν ζευλῶν τοῦ ζυγοῦ εἰς τὸν τόπον σας.

.....

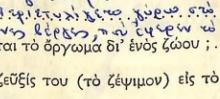

.....

11) Πῶς λέγεται εἰς τὸν τόπον σας ὁ κρίκος ἐκ σιδήρου, ξύλου ἢ σχοινίου, ὁ ὁποῖος τοποθετεῖται εἰς τὸν ζυγὸν (πολλαχοῦ : λοῦρα, κουλλούρι), προσδένεται δὲ εἰς αὐτὸν τὸ ἄροτρον διὰ τὸ ὄργωμα ; (Σχεδιάσατε αὐτόν). Τὸν ἄροτρον. Τὸν ἄροτρον κρίκον, σύνδ. τὸ ζυγό.

Ἡ ἀνάδεσις τοῦ ζυγοῦ ἐπὶ τοῦ ἀρότρου καὶ ἡ ἀποτέλεσις τῶν ἐγίνετο μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς λουρίου, ἢ ὁποῖον ἀφιέτανε ἀπὸ μιὰ ἄκρη στὸ ζυγὸ καὶ τὴν ἄλλη μὲ δύο ζώνες βέρες, ἢ ἐγκρίν τὸ στὰ βάρη.

12) Ἀπὸ πότε γίνεται τὸ ὄργωμα δι' ἑνὸς ζώου ; .....

Πῶς γίνεται ἡ ζεῦξίς του (τὸ ζέψιμον) εἰς τὸ ἄροτρον ; .....

.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Περιγράψατε καὶ σχεδιάσατε (ἢ φωτογραφήσατε) τὴν σκευήν, τὴν ὁποίαν φέρει τὸ ἄλογον ἢ ἄλλο ζῷον διὰ νὰ προσδεθῇ εἰς αὐτὴν τὸ ἄροτρον. Πρὶν πρεκεδεθῇ τὸ ἄλογον ἀνεβάζετον τὸν ἐξόρεων ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τὴν κεφαλοδέσιν, εἰς τὸν δεξιόν τὴν δεξιοβόσιν, ἀπὸ τὴν ῥαβδὶν τὸ σαμαρί κὰ μὲ ἀπὸ τὰ μαρόλια τὸν πισινὸ σα. Κὰ ἀρέσδουν αὐτὰ τὸ ἄροτρον ἔβγαινε μὲ ἀνοίξεις (φραβιχτά) αἱ ὁποῖοι προσείδενον τὸ ἀλόγον δεξιαρεὶς καὶ ἀπὸ τὰ μαλόγια, τὰ ὁποῖα δι' ἀβείστρον συνεδέοντο μὲ τὸ ἄροτρον.

ζ'. Ἀροτρίασις (ὄργωμα) καὶ σπορά.

α) Ποῖος ὤργωνε παλαιότερον (ἢ σήμερον); 1) ἄνδρας (ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ ἢ ἄλλος). 2) γυναῖκα; 3) ὑπηρέτης. Σημειώσατε ποῖα ἡ συνήθεια εἰς τὸν τόπον σας. Ἡ συνήθεια εἰς τὸν τόπον μας ἦτον ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀνάγκης μόνον ἀπὸ ἄνδρας. Γυναῖκες δὲν ἔκαμνον ἀδιάκοπα. Οἱ μεγαλοκτηματίαι χρησιμοποιοῦσαν πολὺ παραγκόνες (μισοθωτοὺς ὑπηρέτας).

β) 1) Περιγράψατε λεπτομερῶς, πῶς γίνεται τὸ ζεύξιμον τῶν βοδιῶν (ἢ τοῦ βοδιοῦ, τοῦ ἀλόγου) εἰς τὸ ξύλινον ἄροτρον. (Παραθέσατε, εἰ δυνατόν, καὶ φωτογραφίαν) Ἡ χωρικὴ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὰ βοδιά. Ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀφοῦ ὁ τεχνίτης τοῦ ἔφερνε τὸν ζυγὸ τὸ ἄροτρο ἔβγαζε τὴν ἐξωτερικὴν ξυλίνα σφῆνα κατὸ ἀπὸ τὴν ἄκραν τὸ ἄροτρο καὶ ἔβαζε τὰ ζευγάρια τῶν βοδιῶν μὲ τὴν μπροστὰ νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι τοῦ. Τὸ ἴδιο ἔκαμνε καὶ μὲ τὰ πίσω. Καὶ ἀφοῦ ἔβαζε τὸ ζυγὸ σὰν σταυρὸ τὸν ἔδενε μὲ ἀνοίγματα τὸ ἀλόγου.

2) Πῶς γίνεται τὸ ζεύξιμον εἰς τὸ σιδηροῦν ἄροτρον; Τὸ ζεύξιμο τῶν ἀλόγων εἰς τὸ σιδερὸ ἄροτρο ἔβγαινε διὰ ἀνοίξεις (φραβιχτῶν), αἱ ὁποῖαι προσείδενον τὸ εἰς τὰ ἀβείστρα (φαλτρίκια), ἀπὸ ὅπου ἀροσείδενον διὰ γάντζου τὸ ἄροτρον, καὶ εἰς τὰ ἀβείστρα, τὰ ὁποῖα ἔφερεν ἀπὸ τὸν ἀκρὶν τὰ ἀλόγια.

3) Πῶς κατευθύνει ὁ γεωργὸς τὰ ζευγμένα ζῷα (ἢ τὸ ζῷον) κατὰ τὸ ὄργωμα· μὲ σχοινί, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα ἔχουν δεθῆ εἰς τὰ κέρατα τῶν ζώων ἢ ἄλλως; (Περιγραφὴ καὶ σχεδίασμα ἢ φωτογραφία). Τὰ βοδιά τὸ κατηύθυνε ἡ χωρικὸς μὲ ἕνα σχοινί, τὸ ὁποῖον ἔβαζε τὴν ἄκραν τὴν ἐξωτερικὴν κέρατα τῶν βοδιῶν. Διὰ τὰ ἄλογα χρησιμοποιοῦσε τὰ ἡνία (χαφίκια) τὰ ὁποῖα προσείδενον εἰς τὰ κεφαλοδέσια τῶν ἀλόγων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

4) Σχεδιάσατε πῶς ἐγίνετο παλαιότερον (ἐπίσης πῶς γίνεται σήμερον) τὸ ὄργωμα. Ὀργώνεται τὸ χωράφι μὲ ἀνοιγομένας αὔλακας (αὐλακιές) κατ'εὐθεῖαν γραμμήν, ὡς τὸ κατωτέρω σχεδιάγραμμα(α);

Τὸ ὄργωμα τῶν ἀγρῶν ἐγίνετο διὰ μέν τοῦ ξυλίνου ἀροτρου ὡς καὶ σήμερον. Διὰ τοῦ ὁποίου ἀείρεων ἐγίνετο ὡς καὶ σήμερον. Περιφερειακῶς ὡς εἰς τὸ σχεδιάγραμμα (β).

ἢ ὀργώνεται περιφερειακῶς ὡς εἰς τὸ σχεδιάγραμμα (β) ;

.....

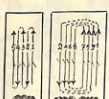

Σημειώσατε μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ποῖον ἐκ τῶν ὀργωμάτων τούτων (α, β) εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὸν τόπον σας. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἄλλος τις τρόπος ὀργώματος σχεδιάσατε καὶ περιγράψατε αὐτόν.

5) Ἡ σπορὰ καὶ τὸ ὄργωμα τοῦ ἀγροῦ ἐγίνετο (ἢ γίνεται ἀκόμη) εἰς λωρίδας (δηλ. σπορές ἢ σποριές, ντάμιες, σιασιές, μεσόραδες κ.λ.π.) ; Ἡ σπορὰ καὶ ἡ ἀρχή κείνται εἰς σποριές, ἐνῶ καὶ σήμερον

.....

Πῶς ἐχωρίζετο ἡ λωρὶς (ἡ σποριά) ; μὲ αὐλακιάν ; Ἐχωρίζετο μὲ αὐλακιάν ἀνὰ 12 βήματα ἀνάμεσα.....

6) Ποῦ ὑπάρχει ἡ συνήθεια νὰ γίνεται ἡ σπορὰ τοῦ σίτου καὶ ἄλλων δημητριακῶν μόνον μὲ σκαπάνην, δηλ. νὰ μὴ χρησιμοποιῆται ἄροτρον ; Ἀν ὑπάρχει αὐλακιάν.....

Δηλαδὴ νὰ διάνοιξε.....

7) Ποῖοι τρόποι ἢ εἴδη ὀργώματος (ἀροτριάσεως) ἦσαν ἐν χρήσει παλαιότερον (ἢ σήμερον). Δηλ. ἡ διάνοιξις τῶν αὐλάκων μὲ τὸ ὑνί : καθέτως, πλαγίως, βαθιὰ κλπ. Τὸ ὄργωμα ἐγίνετο κυρίως διὰ διανοίξεως τῶν αὐλάκων ἀλλοῦ καὶ τοῦτο διὰ νὰ κρύβεται ἡ ἀγία σπορά. Ἐπίσης ἐγίνετο καὶ πλαγίως, ἀλλὰ καὶ βαθιά.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς ποῖα ὀργώματα (σποράς) γίνεται χρῆσις τῶν τρόπων τούτων ἢ ἄλλων. Δι' ὅλα τὰ ὀργώματα ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ τσαγκιλέρωσις. Βουστάλερώσεις γίνονται σήμερον μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ κυρίως κατὰ τὸ πρῶτον ὄργωμα τοῦ ἀγροῦ.

γ) Ἀροτριάσεις (ὀργώματα) τοῦ ἀγροῦ πρὸ τῆς σπορᾶς:

1) Διὰ τὴν σπορὰν δημητριακῶν. Πόσα ὀργώματα ἐγίνοντο (ἢ γίνονται) καὶ πότε, δηλ. κατὰ ποίαν χρονικὴν περίοδον. Πῶς λέγονται (ὀνοματολογία) τὰ ὀργώματα αὐτά· π.χ. καλλουργιά, διβόλισμα, γύρισμα κλπ. Διὰ τὴν σπορὰν τῶν δημητριακῶν ἐγίνοντο 3-4 ὀργώματα μαζὶ μὲ τὴν σποράν. Τὸ πρῶτον ὄργωμα ἐγίνετο κατὰ τὸν Φεβρουάριον - Μάρτιον καὶ ἐλέγετο ἄνοιγμα. Τὸ δεύτερον ἤρχιζεν περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου καὶ τὸν Μάϊον καὶ ἐκαλεῖτο δευτέρωμα. Τὸ τρίτο ἐλέγετο φρεσκάρισμα καὶ ἤρχιζεν μετὰ τὴν 15ην Αὐγούστου. Ἡ σπορὰ ἤρχιζεν τὸν Ὀκτώβριον καὶ διαρκοῦσε μέχρι τέλους Νοεμβρίου. Σήμερον γίνεται συνήθως ἕνα ὄργωμα καὶ κατόπιν ἡ σπορά.

2) Διὰ τὸ φύτευμα κηπευτικῶν. (Ἀπαντήσατε ὁμοίως, ὡς ἀνωτέρω) Κηπευτικὰ προϊόντα δὲν ἐκαλλιεργοῦντο παλαιότερον. Ἀλλὰ καὶ σήμερον σπανίως καλλιεργοῦνται εἰς μικρὰς ἐκτάσεις (κήπους ἢ ποτιστικὰ) χωρὶς νὰ καταβάλλεται ἰδιαιτέρα φροντὶς δι' αὐτά.

3) Ἐπὶ πόσα ἔτη δέον νὰ ἀφεθῇ ἄσπαρτον τὸ χωράφι, δηλ. εἰς ἀγρανάπαυσιν, διὰ νὰ σπαρθῇ κατόπιν σιτάρι ἢ ἄλλο δημητριακόν.... Ἀφήνετο συνήθως εἰς ἀγρανάπαυσιν ἓν ἔτος.

4) Πόσα ὀργώματα γίνονται διὰ κάθε εἶδος καλλιεργείας (σίτου, κριθῆς, ἀραβοσίτου, ψυχανθῶν, κηπευτικῶν εἰδῶν κλπ.) καὶ κατὰ ποίαν ἐποχήν; 2-3 ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐξ ἴσου σήμερον.

5) Ποῖα ἐργαλεῖα ἢ σκεύη χρησιμοποιοῦνται: α) κατὰ τὴν σποράν. π.χ. **τὸ δισάκι**· εἰς αὐτὸ περιέχεται ὁ σπόρος καὶ ἐξ αὐτοῦ λαμβανόμενος διασκορπίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους; Διὰ τὴν σπορὰν ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ σποροτρουβάς, μικρὸς σάκκος ραφτός ὁ ὁποῖος ἐκρέματο ἀπὸ τὸν ἀριστερὸν ὦμον τοῦ γεωργοῦ, καὶ περιεῖχεν μέσα τὸν σπόρον, τὸν ὁποῖον ἐλάμβανεν μὲ τὸ χέρι ὁ γεωργὸς καὶ τὸν ἐσκόρπιζεν εἰς τὸ χωράφι στὰ πεταχτά.

β) Μὲ ποῖα γεωργικὰ ἐργαλεῖα (ἢ τυχὸν ἄλλα μέσα): 1) καθαρίζονται: τὸ ποδάρι, τὰ φτερὰ (παρούτια) κ.ἄ. καὶ τὸ ὑνὶ κατὰ τὴν ἀροτρίασιν (ὄργωμα, ἀλέτρισμα, κάμωμα κλπ.) ἀπὸ τὸ χώ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

μα ἢ τὰ χόρτα, ριζίδια, τὰ ὁποῖα κολλῶνται εἰς αὐτά. Μὲ ἐλλειψοειδῆ σιδηρᾶν ράβδον, ἡ ὁποία ἔχει τοποθετηθῆ εἰς τὸ ἓν ἄκρον τοῦ βουκέντρου ἢ μὲ ἄλλον τρόπον ; Τὸ μονοκόμμον ἐρμαλάκι μὲ τὸ ἑ ποῖον οἱ ἀμπελουργοὶ ἐκαλλιέργουν τὰ μπρεμὰ τοῦ ἀμπελῶνος κοντὰ κὰ ἀνοιξε τὸ κλῆμα κοντὰ τὰ κλαδιά.

Τοῦτο ἦτο μιὰ μεταλλικὴ ἐλλιπὴς γωνιὰ ἐκ ράβδου εἰς σκῆπτρον γωνίας, ἡ ὁποία ἐφερε ἐν ὀλίγον κοντὰ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τρόπου ἢ ἄλλου ξυλίνης ράβδου.

2) Γίνεται μετὰ τὸ ὄργωμα ἰσοπέδωσις τοῦ χωραφιοῦ (σβάρνισμα, διβόλισμα); Διὰ τὸν σκοπὸν μεταφέρεται τὸ ἐν δημητριακῶν δὲν ἐκείνεται. Διὰ ὄλλον κοντὰ ἐργαλεῖα (ἐρμαλάκι τοῦ ἀγροῦ, ἐρμαλάκι τοῦ ἀμπελῶνος) ἐπιφέρεται ἐπίπεδον (ἐπιφάνεια) τὰ κλῆμα κοντὰ μεταφέρεται μὲ ἐκφρενὰ μηχανήματα.

3) Ἡ σκαφὴ μερῶν τοῦ ἀγροῦ ποὺ δὲν ἔχουν ὀργωθῆ (μὲ σκαλίδα, τσαπὶ κ. ἄ.); Νὰ γίνῃ εἰς τὴν θέσιν τῶν ὡς ἄνω (1 - 3) ἐρωτημάτων περιγραφὴ ἑκάστου ἐν χρήσει ἐργαλείου καὶ νὰ παρατεθοῦν σχεδιάσματα ἢ φωτογραφίαι. (Παρατίθενται ἐνταῦθα ἐνδεικτικῶς σχεδιάσματά τινων ἐκ τούτων).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

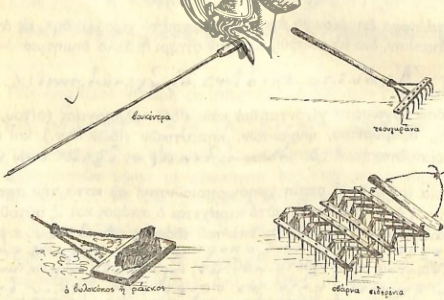

γ) Ἐργαλεῖα διὰ σκάψιμον καὶ σκάλισμα τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ κήπου· π.χ. ὁ κασμάς, ἡ τσάπα κ.ἄ. (Σημειώσατε τὸ ὄνομα, τὴν χρῆσιν

ἑκάστου καὶ παραθέσατε ἰχνογράφημα ἢ φωτογραφίαν) .....

Ἐργαλεῖα διὰ τὸ δημητριακὸν καὶ σιτάλευρα τοῦ μυλωνᾶ. Ὁ σιτάρι τὸ ἀλεγάρει, ἡ πετάλα, ὁ μαυράς ὁ σιτοπαρνίτης, ὁ τσουχρέτης καὶ τὸ σκαλιστήρι.

6) Ποῖα πρόσωπα βοηθοῦν τὸν ζευγολάτην (ἢ ζευγάν)εἰς τὸ ὄργωμα καὶ πῶς καλοῦνται οἱ βοηθοὶ οὕτοι ὡς καὶ αἱ ἐργασίαι ποὺ ἐκτελοῦν

Ὁ ζωγὸς χάνως δὲν ἐβοηθοῦν τὸ ὄργωμα καὶ τὴν ἐργασία. Μόνοι ὅλαν τὰ ἔκαν (βόδια - βουβάλια) ἐνῶ ἡ γριὰ σὰν χωρᾶφι. Ἐβοήθαν καὶ ἡ γυναῖκα μου καὶ ὁ υἱός μου γιὰ νὰ τὰ ὁδηγοῦν (ὁδηγοῦσε ἡ γυναῖκα τὸν ἄνδρα μέσα στὸ ἀλέτρι καὶ ὁ υἱός τὰ βόδια).

7) Ποῖα χωράφια ἐκαλλιεργοῦντο (ἢ καλλιεργοῦνται) διὰ τὴν σπορὰν ὀσπρίων. Πῶς ἐγίνετο ἡ σπορὰ καὶ ἡ καλλιέργεια ἑκάστου εἴδους. Ἡ σπορὰ τῶν ὀσπρίων τὸν καιρὸ ἐβάζαμε τὰ χωράφια μὲ ἄλλα χωράφια (ἀλλοιωμένα - ἀλλαγμένα) καὶ ἀλλὰ καὶ κάν. Ἀναβάζαν ἀφεβοδιάσματα (φασόλια).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

8) Ποῖα χωράφια ἐκαλλιεργοῦντο (ἢ καλλιεργοῦνται) διὰ τροφὰς τῶν ζῴων· π.χ. ρόβη, σανόν, τριφύλλι κ.ἄ. .....

Κὰ διὰ τὰ κτηνοτροφικὰ ἔχομε μοσχάρια καὶ ἀδόνα καὶ κὰ χωράφια. Ἐκαλλιεργοῦντο τὰ χωράφια.....

9) Πῶς ἐγίνετο πρὸ τοῦ 1920 (ἢ σήμερον) ἡ καλλιέργεια τῶν γεωμήλων· ἐσπέρνοντο ἢ ἐφυτεύοντο εἰς αὐλάκια ἢ πρασιὲς (βραγιὲς) καὶ ἄλλως. Δὲν ἐκαλλιεργοῦνταν πρὸ τοῦ 1920 χίλιαμφα.....

Β'. ΘΕΡΙΣΜΟΣ

α.' Ἐργαλεῖα θερισμοῦ.

1) Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον ἐθερίζοντο παλαιότερον τὰ δημητριακά. (Παραθέσατε τὸ ὄνομα καὶ ἰχνογράφημα ἢ φωτογραφίαν αὐτοῦ·

π.χ. μὲ τὸ δρεπάνι, τὸ μαχαίρι κλπ.) Ὁ θερισμός
τῶν δημητριακῶν ἐγίνετο παλαιότερον μὲ
τὰ δρεπάνια (βδοντωτά) καὶ μὲ τὰς λαλίας.

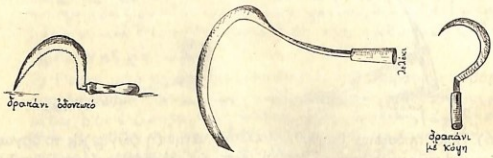

Ἐὰν ἦσαν (ἢ εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει) διαφόρων εἰδῶν δρεπάνια ἢ ἄλλα μέσα θερισμοῦ, παρακαλοῦμεν νὰ τὰ περιγράψετε· ἐπίσης νὰ σχεδιάσετε τὰ ἐργαλεῖα ἢ νὰ τὰ φωτογραφήσετε.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

2) Μὲ δρέπανα ἢ μὲ ποῖα ἄλλα ἐργαλεῖα (π.χ. κόσσες) ἐθερίζοντο (ἢ θερίζονται) τὰ χόρτα (π.χ. τὸ τριφύλλι κλπ.) διὰ τροφὴν τῶν ζώων· (βλ. παράδειγμα εἰς τὴν κατωτέρω εἰκόνα). Τὰ χόρτα καὶ τὰ πανοτρόφιμα φυτὰ ἐθερίζοντο μὲ τὴν κόσσα. Ἦτο παρόμοια μὲ τὴν εἰκονιζομένην

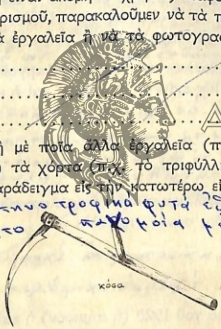

3) Ἡ λεπὶς (δηλ. ἡ κόψη) τοῦ δρεπανιοῦ ἢ ἄλλου θεριστικοῦ ἐργαλείου ἦτο ὁμαλὴ ἢ ὀδοντωτή; (Σχεδιάσατε αὐτήν).....
Ἡ κόψις τοῦ δρεπανιοῦ ἦτο ὀδοντωτή.

4) Πῶς ἦτο κατεσκευασμένη ἡ χειρολαβή του· (σχεδιάσατε ἢ φωτογραφήσατε αὐτήν). Ὁ σιδηροῦς σκελετὸς πῶς ἐλέγετο;.....
Ἡ χειρολαβὴ τῶν δρεπανιῶν καὶ λαλιῶν ἦτο ξύλινη. Ὁ σιδηρᾶς σκελετὸς δὲν εἶχεν ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν.

5) Ποῖος κατεσκεύαζεν αὐτὰ τὰ θεριστικὰ ἐργαλεῖα· (π.χ. τὰ δρεπάνια κ.ἄ.) Τὰ δρεπάνια καὶ τὰ λελίκια κατεσκεύαζον τεχνῖται διαπρεπεῖς εἰς τὴν πόλιν. Τὰ ζῃρεμηδεῖα ἐποίουν οἱ γεωργοὶ ἀπὸ τὸ ζῃρεῖον.

6) Ἦτο παλαιότερον (ἢ εἶναι ἀκόμη) ἐν χρήσει καὶ ὁ θερισμὸς μὲ τὰς χεῖρας, δηλ. δι' ἐκριζώσεως καὶ ὄχι διὰ κοπῆς τῶν δημητριακῶν ἢ ὀσπρίων (π.χ. τῆς κριθῆς, τῶν ρεβιθιῶν) ἢ τροφῶν τῶν ζῴων (τῆς ρόβης κλπ.) Ἦτο γνωστός, ἀλλὰ ἐκρεμοῦσε ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ κόνον. Διὰ τὰ κτηνοτροφικὰ φυτὰ (ρόβι) καὶ τὰ ὄσπρια.

β.' Θερισμὸς τῶν δημητριακῶν.

1) Εἰς ποῖον ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐθερίζοντο (ἢ θερίζονται) μὲ τὸ δρεπάνι ἢ ἄλλο κοπτερὸν μέσον ὁ σῖτος, ἡ κριθή, ἡ βρώμη, ἡ σίκαλις κλπ. Οἱ στάχυες τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς καὶ τῆς βρώμης ἐθερίζοντο μὲ τὰ δρεπάνια καὶ λελίκια εἰς ὕψος 40-50 ἑκατοστῶν ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Οἱ στάχυες τῆς σικάλεως εἰς ἀπόστασιν 5-10 ἑκατοστῶν.

2) Οἱ στάχυες ποὺ ἔμεναν (ἢ μένουν) εἰς τὸ χωράφι μαζὶ μὲ τὴν ρίζαν μετὰ τὸν θερισμὸν πῶς ἐλέγοντο (ἢ πῶς λέγονται).....

Ἐλέγοντο καὶ λέγονται... καλαμόστα χ...

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

3) Ποῦ ἀκολουθοῦν τοὺς θεριστὰς ἄλλα πρόσωπα (γυναῖκες ἢ παιδιά), τὰ ὁποῖα παραλαμβάνουν ἀπ' αὐτοὺς τὰ δράγματα (δραζιές, πιάσματα, χεριές, χερόβολα) τῶν σταχύων καὶ τὰ τακτοποιοῦν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Μήπως οἱ ἴδιοι οἱ θερισταὶ ἀποθέτουν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰ δράγματα; Τοὺς θεριστὰς ἀκολουθοῦν αἱ δέται, οἱ ὁποῖοι συνιμοῦν τὰς χεριές, ποὺ ἄμηνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους οἱ ἴδιοι οἱ θεριστεί, καὶ τὰς ἔδενον τὰς δεμάτια.

4) Πῶς τοποθετοῦνται τὰ δράγματα (οἱ χεριὲς) ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Πολλὰ ὁμοῦ; Πόσα; Μήπως τοποθετεῖται ἕκαστον δράγμα (πιάσμα τῆς χειρὸς) χωριστά; Ὅπου τοποθετοῦνται πολλὰ μαζί, αἱ κεφαλαὶ τῶν σταχύων εὑρίσκονται πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ἢ διασταυρώνονται. (Περιγράψατε λεπτομερῶς) Οἱ χεριὲς ἐστοιβάστα ἀπὸ μία-μία ἀνὰ μισό ὡς 1 μέτρο, ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς θεριστὰς καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν στεχύων εὑρίσκοντο πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Οἱ δέται κατὰ τὸν τὰς συμμεντρώνουν πολλὰς μαζὶ 10-12, μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν στεχύων πάλιν πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν καὶ τὰς ἔδενον εἰς δεμάτια.

5) Πῶς λέγονται τὰ τοποθετούμενα μαζὶ δράγματα ; Πολλαχοῦ καλοῦνται ἀγκαλιές. ... Ἐ.λ.λ.ε.γ.ο.ν.τ.α.ι. δ.έ.μ.α.τ.α. (δ.ε.μ.ά.τ.ι.α.) ...

.....

γ.΄ **Οἱ θερισταί.**

1) Ποῖοι θερίζουν : ἄνδρες καὶ γυναῖκες ; Ὑπῆρχον (ἢ ὑπάρχουν) θερισταί, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ὡς ἐπαγγελματίαι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀπὸ ἄλλον τόπον καὶ ποῖον ; Ἐ.θ.ε.ρ.ί.ζ.ο.ν. ἄ.ν.δ.ρ.ες. καὶ γ.υ.ν.α.ῖ.κ.ε.ς. σ.υ.ν.ή.θ.ω.ς. ἄ.ν.δ.ρ.ε.ς. Ο.ἱ. γ.υ.ν.α.ῖ.κ.ε.ς. σ.υ.ν.ή.θ.ω.ς. κ.α.ὶ. μ.ό.ν.ο.ν. ἐ.ν.ί.ο.τ.ε. κ.α.ὶ. ἐ.ν. μ.έ.ρ.ει. τ.ο.ῦ. Ἔ.τ.ο.υ.ς. Ὑ.π.ῆ.ρ.χ.ο.ν. Ἐ.π.α.γ.γ.ε.λ.μ.α.τ.ί.α.ι. θ.ε.ρ.ι.σ.τ.α.ί. ἐ.κ.ο.ν.τ.α.ζ.ό.μ.ε.ν.ο.ι. ἀ.π.ό. ἄ.λ.λ.ο.υ.ς. τ.ό.π.ο.υ.ς. καὶ. π.ρ.ο.ε.λ.ά.μ.β.α.ν.ο.ν. κ.υ.ρ.ί.ω.ς. ἐ.π.ὶ. τὴ.ν. ἀ.ξ.ί.ο.ν. τῆ.ς. ἐ.ρ.γ.α.σ.ί.α.ς.

2) Πῶς ἡμείβοντο οὗτοι μὲ ἡμεραμίσθιον (μεροκάματο) ἢ κατ' ἀποκοπὴν (ξεκοπῆς). Ποῖα ἦτο ἡ ἀμοιβὴ εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος ; Τὸ ἡμεραμίσθιον ἦτο μετὰ παροχῆς φαγητοῦ ἢ ἄνευ φαγητοῦ ; (Παραθέσατε μὲ τὰς πληροφορίας καὶ τὴν σχετικὴν εἰς τὸν τόπον σας ὀνοματολογίαν). Ἡ.μ.ε.ί.β.ο.ν.τ.ο. μ.ὲ. ἡ.μ.ε.ρ.α.μ.ί.σ.θ.ι.ο.ν. σ.υ.ν.ή.θ.ω.ς. Ἡ ἀμοιβὴ ἦτο εἰς χρῆμα σύνηθως 3-5 δραχμαὶ ἡμερησίως. Τὸ ἡμερομίσθιον ἦτο μετὰ παροχῆς φαγητοῦ.

.....

.....

3) Οἱ ἄνδρες ἢ αἱ γυναῖκες ἔφερόν τι εἰς τὰς χεῖρας πρὸς προφύλαξιν, ἰδίᾳ τῆς ἀριστερᾶς, κατὰ τὸν θερισμόν ; Ἐπίσης κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐργασίας τὴν πρώτην ἡμέραν περιεβάλλοντό τι εἰς τὴν μέσην τοῦ σώματος διὰ νὰ μὴ αἰσθάνωνται κόπωσιν (δηλ. νὰ μὴ πονῇ ἡ μέσ η των) ; Οἱ θερισταὶ ἔφερον εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖραν τὸν πελεκεκίαν καὶ τὰ δαχτύλια, διὰ νὰ τὸν προφυλάσσουν ἀπὸ τὸ δρεπάνι. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ θέρους δὲν περιεβάλλοντο τὴν μέσην τοῦ σώματος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

4) Ἐδίδετο (ἢ δίδεται) προσοχὴ ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἢ τοῦ μηνὸς καθ' ἣν πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ὁ θερισμός ; Ἐδίδετο.

Προσπαθοῦσαν νὰ ἀρχίζουν τὸ θέρος Δευτέρα ἢ Τετάρτη. Βρίσκω δὲν ἤρχιζον μαθρὶ δὲν ἤξερα.

5) Ἐτραγουδοῦσαν (ἢ τραγουδοῦν) κατὰ τὸν θερισμὸν σχετικὰ τραγούδια ; Καταγράψατε αὐτά. Πολλὰ ἦταν τὰ τραγούδια, ποὺ ἐτραγουδοῦσαν, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐνθυμοῦνται. Χαρακτηριστικὸν ἦτον τὸ παρακάτω τραγούδι, ἐὰν τὸ σωστὸ οἱ ἀγρόται κατορθώνονται τὸν ἥλιον γιατὶ ἀργεῖ νὰ βασιλέψῃ.

«Ἥλιε μ' γιατὶ μᾶς ἀργεῖς
...μὴ ἀργεῖς νὰ βασιλεύῃς ἐξ μεσημέρι τὴ ἐρχεται
καὶ οἱ δουλευτεραῖοι.....»

6) Ποῦ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ θερισμοῦ; προτοῦ τελειώσουν, ἀφήνουν εἰς τὸ χωράφι ἕνα μέρος αὐτοῦ ἀθέριστον. Τί κάμνουν τοὺς στάχυς ποὺ μένουν ἀθέριστοι ; (Εἰς τινας τόπους θερίζουν τὸ μέρος αὐτὸ σταυροειδῶς καὶ μὲ τοὺς ἀποκοπέντας στάχυς πλέκουν σταυρὸν ἢ ὡσάν, τὴν ὁποίαν τοποθετοῦν εἰς τὸ εἰκονοστάσι κλπ.)

Περιγράψατε λεπτομερῶς ὅπου ὑπάρχει σχετικὸν ἢ ἄλλο τι ἔθιμον. Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ θερισμοῦ ἀφήνομεν ἕνα μέρος τοῦ χωραφιοῦ, ἀφήνομεν τὴν τρεμα ἀδέρετο καὶ στὸ πλάι τὸ ἐδέρεται. Κάμνομεν, κάτι κόνες σὰν κύκλο τὸ ἀφήνομεν καὶ λέγομεν: "τοῦ βραδιοῦ, τοῦ χεσβοῦ, τοῦ βράδιου, τοῦ βράδιου". Ὁ σταυρὸς ἐπαίρνανε σταυρὸν τὰ ἐρεσάνια μηλιά, σταυρὸς ἔβγαζαν στάχυα ἀπὸ τὶς τελευταῖες χερίτες καὶ φύλαγαν. Καὶ τοῦ χρόνου, ἀφεντικό, καὶ γ χρονιὰ, ἀφεντικό, καὶ ἡ σοδειὰ καλὴ ἐὰν ἔρχεται, σπάνια καὶ ἀφεντικό καὶ τὸ ἔδεινον μὲ βάρη κ.λ.π. χιλ. γ.ν. πάρ.η. ἔπαιρνο τοὺς ἔτζι κρασί, αἴτια - πλεκάσαμε καὶ τὸ βλουνάρι. Κατόπιν ἐπαίρνεται μὲ τοὺς στάχυς. Σταυρὲ καὶ ὁ θεωρεῖται τὸν σίτο, σὰ, ἀφεντικό λέγοντας: «καλὴ χρονιὰ ἀφεντικό, καὶ σοδειὰ καὶ τοῦ χρόνου ἀφεσοῦ τὰ» κι σταυρὲ κάτι ὡς αἰτία δώρημα (κρασοφρτωνάρι).

δ.' Τὸ δέσιμον (δεμάτιασμα) τῶν σταχύων.

1) Πότε ἐγίνετο τὸ δεμάτιασμα, ἤτοι τὸ δέσιμον, τῶν θερισμένων σταχύων. Ποίαν ἡμέραν ; Ἀμέσως μετὰ τὸν θερισμόν ; Τὸ ἑσπέρας ἢ μήπως ἔπρεπε νὰ μείνουν οἱ στάχυες εἰς τὸν ἥλιον πρὸς ξήρανσιν καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ; Τὸ δεμάτιασμα ἐγίνετο ἀμέσως μετὰ τὸν θερισμόν ἀλλὰ τοὺς δίνανε (κρεμαλιάζανε). Ἐὰν ἔφυσε, ἢ μαλακιόδν. Σὰν τοὺς θερίσανε (μαγιάδες.).....

2) Πῶς ἐγίνετο τὸ δεμάτιασμα ; Ποῖος ἔδενε τοὺς στάχυς καὶ ποῖος τοὺς μετέφερε καὶ τοὺς παρέδιδεν ὡς χεριές, ἀγκαλιές ; Πῶς ἐδένοντο· μὲ κοινὰ σχοινία, μὲ σχοινία κατεσκευασμένα ἀπὸ βελονοειδεῖς θάμνους, π.χ. βρούλα, σπάρτα κλπ. Κατὰ τὸ δέσιμον τῶν δεματιῶν μήπως ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἐργαλεῖόν τι ; Περιγράψατε λεπτομερῶς τὴν ἐργασίαν ταύτην μετὰ παραθέσεως σχετικῶν σχεδιασμάτων ἢ φωτογραφιῶν.....

Τὸ δέσιμο τῶν σταχύων ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς δεμα-τοποιοὺς. Ἐνεκεντροῦσαν τὶς χεριὲς μὲ τὴ δεξιὰ χέρι μιᾶς ξυλίνης ἐργαλείου, μήκους 40-50 ἑκατοστῶν, τὰς τοποθετοῦσαν πολλὰς φορὰς, σύνολον 10-12, μὲ τὰς ἀκραίας τῶν σταχύων πρὸς τὴν ὠμοπλάτην μου - κάθονταν καὶ τὰς ἔδενον μὲ δεματίνα ἀπὸ ἀλαχάριες ἐδέοντο καὶ τὰ ἴδια καὶ διαφόρα ἀπὸ ἡ ξυλίνη ἐργαλεῖο. Ἐνάλλαξα τὴ θέσι μου καὶ τὰς ἐπαίρνομε. Τὶς μαλαφὲς πὰ κεφαλοποιοῦσαν γιὰ δεματιά, τὶς ἔβαζαν κοντὰ σὲ ἕνα σωρὸ καὶ ἀφ' ἀνεπτυσσόμενο σιτάρι ἐκόβαν τὰς ἐλιγμοὺς μὲ τὰ χέρια καὶ τὰς διατηροῦσαν σὲ σκιερὸ μέρος διὰ νὰ μὴ στεγνώσουν, ξεραθοῦν καὶ σπάσουν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

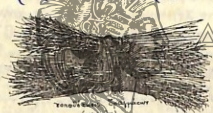

3) Τὰ δεμάτια μετὰ τὸ δέσιμον ἀφήνοντο εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ἢ συνεκεντρώνοντο εἰς ὡρισμένον μέρος τοῦ θερισμένου ἀγροῦ ; Πόσα δεμάτια συνεκεντρώνοντο ἐκεῖ καὶ πῶς ἐτοποθετοῦντο ; Τὰ δεμάτια συνεκεντρώνονταν τὸ βράδυ κι ἀπὸ τὰ ἀφήνανε καὶ τὰ μάζευε ἡ οἰκογένεια σε μιὰ μέρη ξωμάνα - πάρματα μαζί μὲ τὶς γυναῖκες. Κάθε τοιοῦτον περιέχει δέκα δεμάτια τοποθετημένα σὲ δύο σειρὲς μὲ τὰς στάχυς πρὸς τὰ ἔξω. Ἔχει ὕψος 10-12 δεμάτια καὶ βάρος 3. δεμάτια.....

ε.' **Συγκομιδὴ τῶν γεωμήλων.**

1) Ἀπὸ πότε ἤρχισεν ἡ καλλιέργεια τῆς πατάτας εἰς τὸν τόπον σας ;

Πότε γίνεται ἡ σπορὰ ἢ τὸ φύτευμα αὐτῆς. Ἡ καλλιέργεια.
τῆς αὐτάνης ἤρχισαν ἀπὸ τὸ ἔτος 1953. Ἡ σπορὰ
γίνεται τὸν Φεβρουάριον. Διὰ νὰ ἀναβλαστήσῃ
αὐτὴ τὰ κάνουν πάλιν διὰ τὴν χαρουνιάτικην
μετὰ Ἀπρ. ἢ τὸν Μάϊον σύνηθες σέρνοντες. Ἡ σπορὰ γίνεται
εἰς ἀλῶνας ἐνὸς μετάνου ἐκάστου μετάνου μὲ ἀποστάσεις
(ἀνοίγουν χοῦνους εἰς ἀποστάσεις μετάνων καὶ φυτεύουν οἱ

2) Πῶς ἐγίνετο (ἢ γίνεται) ἡ ἐξαγωγὴ (βγάλσιμο) τῶν γεω-πατάτες)
μήλων ἀπὸ τὸ χωράφι ; Μὲ σκαπάνην, μὲ ἄροτρον ἢ μὲ
ἄλλον τρόπον. Περιγράψατε τὸ σχῆμα τῆς σκαπάνης, τοῦ
ἀρότρου κλπ. παραθέτοντες καὶ σχετικὸν σχέδιον αὐτῶν ἢ
φωτογραφίαν. Ἡ ἐξαγωγή. πάν. χωράφιν.....
..γίνεται. μὲ. καλάς. καλ. σας. ἢ μὲ. διάφορα
..μεταλλικά, καὶ. δ. πῶς. φέρουν. Ἡ. διάφορα...
.....

στ.' Συγκομιδὴ τοῦ σανοῦ.

1) Ἐσυνηθίζετο παλαιότερον ἡ διατροφὴ τῶν ζώων κατὰ τὸν
χειμῶνα μὲ ξηρὸ χόρτο (π.χ. σανόν, τριφύλλι, βίκον); Ἐὰν
ναί, περιγράψατε πῶς ἐγίνετο ἡ καλλιέργειά του, ἔπειτα ἡ
κοπή, ἡ ξήρανσις καὶ ἡ φύλαξις αὐτοῦ. Ἡ διατροφὴ τῶν ζώων
μὲ ξηρὰ χόρτα ἐσυνηθίζετο καὶ παλαιότερον, ἀλλὰ κύριον
ρόλο. βαλλιεργεῖτο. Βρίσκεται. Ἀρχίσω. νὰ καλ-
λιεργεῖται καὶ βίκος. Σανὸς εἶν ἐπαλλιεργεῖτο.
Τὸ ρόβι καὶ βίκος ἐπαλλεγετο κατὰ τὴν φθι-
νόπωρον μετὰ Ἀπρ. Ἀρχίσματα καὶ ἐθερί-
ζοντο κατὰ τὸν Μάϊον μὲ κόσσες. Ἀφίνετο νὰ
ξηραθῇ καὶ ἐβάζετο εἰς δέματα μὲ ἐντεκμήνες.

2) Πότε ἐθερίζετο ὁ σανὸς καὶ μὲ ποῖον ἐργαλεῖον (δρέπανον, κόσσαν κ.ἄ.).....

(Παραθέσατε καὶ σχεδιάσματα ἢ φωτογραφίας).....

.....

.....

3) Ξήρανσις τοῦ χόρτου καὶ δέσιμον. Ποῖα ἐργαλεῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ; (Παραθέσατε μετὰ τῆς περιγραφῆς καὶ τὴν σχετικὴν τοπικὴν λαϊκὴν ὀνοματολογίαν, ὡς καὶ σχεδιάσματα καὶ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

φωτογραφίας) .....

.....

.....

Γ.' ΑΛΩΝΙΣΜΟΣ

α.' 1) Μεταφορὰ τῶν δεματιῶν πρὸς ἁλωνισμόν. Συνεκεντρώνοντο πρὸς τοῦτο ἐπὶ τόπου εἰς τὸ χωράφι ἢ μετεφέροντο εἰς ἄλλην θέσιν, π.χ. εἰς τὸ ἁλώνι, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ κτλ. .....

Ἡ μετάφορα τῶν δεματιῶν ἀπὸ τὸ χωράφι ἐγίνετο μεταφέροντο μὲ τὰ ἁμάξια. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀγροτικῶν μηχανημάτων ἀντικαταστάθηκε.

.....

.....

2) Πῶς καλεῖται ὁ χῶρος ὅπου τοποθετοῦνται τὰ πρὸς ἁλωνισμὸν δεμάτια. Εἴς τινας τόπους λέγεται : θεμωνοστάσι, θεμωνιά, θεμωνιάστρα, κλπ. Πῶς γίνεται ἡ τοποθέτησις εἰς σωρόν ; Ὑπάρχει καθωρισμένος τρόπος τοποθετήσεως ; .....

Ὁ χῶρος ὅπου τοποθετοῦνται τὰ δεμάτια ἁλωνίσματα ἐφάτνη. Ἐπάνω τὸ δημιουργοῦν σχῆμα τετραγωνικὸ ἢ ὀρθογώνιο ἀνοιχτὸ μὲ τὴν στάνη πρὸς τὰ μέσα. Μόνον ὅταν ἀφαιρεθῶν τὰ δεμάτια ἐπάνω κατεστραμμένο εἶναι πρὸς τὰ ἔξω καὶ μὲ τὸ δίνα ἀφαιρεῖται ἡ ἀγκάθα τῆς ἀγκάθας.

3) Ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν εἰς τὸν τόπον σας ἁλώνι διὰ τὸν ἁλωνισμὸν τῶν δημητριακῶν ; Μήπως ἐγίνετο παλαιότερον ὁ χωρισμὸς τοῦ καρποῦ (τοῦ γεννήματος) ἀπὸ τὰ ἄχυρα εἰς ἄλλον χῶρον, δηλ. ὄχι εἰς τὸ ἁλώνι ; Ναί. Ὑπῆρχε ἁλώνι.....

.....

.....

.....

4) Ποῦ κατεσκευάζετο (ἢ κατασκευάζεται) τὸ ἁλώνι. Ἐντὸς τοῦ συνοικισμοῦ, εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἢ ἔξω τοῦ χωρίου ; Εἰς ποίαν θέσιν ; Ἐξω ἀπὸ τὸ χωριό.....

Ἀλωνίσματα τοῦ χωριοῦ εἰς ἄλλον μαλουρίτικα Μαριάς.....

5) Τὸ ἁλώνι ἀνήκει εἰς μίαν μόνον οἰκογένειαν ἢ εἰς περισσοτέρας ; ἐὰν τοῦτο ἀνήκῃ εἰς πολλὰς οἰκογενείας, πῶς γίνεται ἡ χρῆσίς του, δηλ. μὲ ποίαν σειρὰν καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ; .....

.Τὸ ἁλώνι .. ἀνήκει εἰς .. μίαν μόνον
.. οἰκογένειαν .....

6) Ἀπὸ πότε ἄρχεται τὸ ἁλώνισμα καὶ πότε λήγει ; Ἐξαρτᾶται
ἀπὸ τὸν καιρόν. Συνήθως ἀρχίζει ἀρχὰς Ἰουλίου καὶ
τελειώνει περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου.

7) Εἴδη ἁλωνιῶν (ἀναλόγως τῆς κατασκευῆς τοῦ)· π.χ. χωματάλωνο (μὲ δάπεδον ἐκ χώματος)· πετράλωνο (μὲ δάπεδον ἐστρωμένον μὲ πλάκες).
(Περιγράψατε τὴν κατασκευὴν ἑκάστου καὶ παραθέσατε σχεδίασμα ἢ φωτογραφίαν αὐτοῦ) .. Τὰ ἁλώνια .. ἦταν
ὁ χα .. χωματάλωνα καὶ .. εἶχαν σχῆ-
μα .. κύκλου (ἦταν ἐπίπεδα καὶ ἐ.ίρεαν
κάθε χρόνον ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

8) Πῶς ἐπισκευάζεται τὸ ἁλώνι ἑκάστου ἔτους πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἁλωνισμοῦ· (π.χ. τοῦ χωματάλωνου : καθαρισμὸς αὐτοῦ καὶ ἐπάλειψις τοῦ δαπέδου καὶ τοῦ γύρω τοιχώματος, ὅπου ὑπάρχει, μὲ πηλὸν ἐκ χώματος ἢ συνήθως διὰ μείγματος κόπρου βοῶν καὶ ἀχύρων) .Ἀπὸ κάθε χρόνο .. τὸ χωρίς .. ἐπαθν.
ρίζετο καλὰ μὲ τὶς σκοῦπες καὶ ἔπειτα τὸ
κάτω βρεχαν μὲ νερό. Μετὰ τὸ ἔστρωνον
μὲ .. ἄχυρα καὶ .. τὸ .. βρεχαν .. πάλι μὲ
νερὸ δύο πίντεον ἐπαθοῦσιν ἕνας σύλλο-
γος 2 μ. περίπου.

9) Ἡ ὡς ἄνω προετοιμασία τοῦ ἁλωνιοῦ καὶ ἡ ἔναρξις τοῦ ἁλωνισμοῦ γίνεται ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν ; ... ναὶ .....
Ἐξαρτᾶται .. ἐπὶ .. καιρ .. καὶ .. ἀπὸ .. καὶ
.. ἁλωνιάρη .....

10) Πῶς γίνεται ἡ τοποθέτησις εἰς τὸ ἁλώνι τῶν δεματιῶν, ὅπου ὑπάρχει ἁλωνόστυλος, ὡς καὶ τὸ ἄπλωμα τῶν σταχύων πρὸς ἁλω-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νισμόν ; Περιγράψατε τὸν τρόπον τοῦτον ἢ οἱονδήποτε ἄλλον.

11) Πῶς γίνεται τὸ ἁλώνισμα τῶν σταχύων διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ζῴων (βοῶν, ἵππων κλπ.).

α) Ἁλώνισμα πρὸς ἀχυροποίησιν τῶν σταχύων διὰ τῆς καταπατήσεως αὐτῶν ὑπὸ περιφερομένων ζῴων (βοῶν, ἵππων κλπ.). Πολλαχοῦ τοποθετεῖται πρὸς τοῦτο καθέτως εἰς τὸ μέσον τοῦ ἁλωνίου βύλινος στῦλος, ὕψους δύο μέτρων (καλούμενος στηγερός, στρούλουρας, δουκάνη, βουκάνη κλπ.), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται σχοινία, ὡς εἰς τὸ ἀνώτερον σχεδιαγράφημα, διὰ νὰ συγκρατοῦνται ἀπὸ τὸ ἕτερον ἄκρον τῶν τὰ ζῷα, ὥστε νὰ περιφέρωνται κυκλικῶς, «νὰ ἔρχωνται γῦρες», καὶ οὕτω νὰ κόβουν τὰ στάχυα.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

β) Πῶς ζεύονται οἱ βόες, τὰ ἄλογα κλπ. διὰ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ἁλωνισμοῦ. Πῶς συνδέεται τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸν κάθετον ἁλωνόστυλον μὲ τὰ ζῷα; (Εἴς τινας τόπους δένεται τὸ σχοινὶ εἰς θηλειές, αἱ ὁποῖαι περιβάλλουν τὸν λαιμὸν τῶν ζῴων. Εἰς ἄλλους τόπους εἰς τὸ ἁλώνισμα διὰ τοῦ τρόπου τούτου δὲν ὑπάρχει στῦλος εἰς τὸ μέσον τοῦ ἁλωνιοῦ. Τὰ ἁλωνίζοντα ζῷα περιφέρονται συνδεδεμένα εἰς σειρὰν διὰ σχοινίου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει θηλειὲς περὶ τὸν λαιμὸν ἑκάστου ζῴου. Περιγράψατε ὅπου ὑπῆρχεν (ἢ διατηρεῖται ἀκόμη) ἁλωνισμὸς κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον, παραθέτον-

τες καὶ σχετικὰς φωτογραφίας ἢ ἰχνογραφήματα).

γ) Ποῦ ἀντὶ τοῦ ἁλωνισμοῦ διὰ τῶν ποδῶν χρησιμοποιεῖται καὶ μη-χανικὸν ἁλωνιστικὸν μέσον· π. χ. χονδρὴ ἐπιμήκης σανὶς εἰς "τσατρᾶς", ἓν τεμάχιον ἢ δύο, προσαρμοζόμενα. Αὕτη ὡπλισμένη εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν διὰ κοπτερῶν μεταλλίνων ἐλασμάτων ἢ ἀποσχίδων σκληροῦ λίθου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ζυγοῦ ἐζευγμένων ζώων, σύρεται δ' οὕτω κυκλικῶς ἐντὸς τοῦ ἁλωνίου ἐπὶ τῶν ἐστρωμένων σταχύων διὰ τὸν ἁλωνισμόν των.

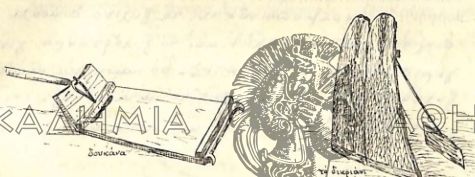

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σημειώσατε, ἐὰν ἀπαντᾷ εἰς τὸν τόπον σας τὸ ἁλωνιστικὸν τοῦτο μηχάνημα ἢ ἄλλο τι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ (π. χ. δουκάνα, δικριάνι, βωλόσυρος), περὶ τῆς κατασκευῆς του, τὸ σχῆμα καὶ τὰς συνήθεις διαστάσεις. Ἀπὸ ποῦ τὸ ἐπρομηθεύοντο παλαιότερον καὶ σήμερον. Ἐπίσης πῶς γίνεται ἡ χρῆσις του καὶ διὰ ποῖα δημητριακά. Ἡλωνίζοντο (ἢ ἁλωνίζονται) ὅλα τὰ δημητριακὰ μὲ ἁλωνιστικὸν μηχάνημα ; Μήπως π.χ. ἡ κριθὴ καὶ τὰ ὄσπρια (κουκκιά, ρεβίθια κ.ἄ.) ἡλωνίζοντο διὰ τῶν ποδῶν ζώων ζευγνυομένων καὶ περιφερομένων ἐπὶ τῶν σταχύων τούτων ; Μετὰ τὸν τσατρᾶν ἐχωνιεύετο. συνεκίζετο μὲ τὸν ἀξουνάριν. Ἡ τοῦ ὁρισμένου ὡς τοῦ τόπου σήμερον παρεστάνισις. Τὴν ἐπεφυλάσσετο ἀπὸ τὸ ἐμπόριον ὅσον εἶδος τρυγητοῦ τῶν κυττοκοιλάβων. Μὲ ἀνέμον ἀλωνίζαν καὶ διαρκεῖ πολύ, καὶ ὀλίγον πολὺ καὶ μικροφαγικά φυτά. Ἐπήρχετον δὲν χρειάζεται.

δ) Ἀπὸ ποίαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἀρχίζει ὁ ἀλωνισμός, κατὰ ποίαν δὲ διακόπτεται διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ τὴν ἑπομένην. ;.....

12) Ποῖα ἄλλα ἀλωνιστικὰ ἐργαλεῖα εἶναι ἐν χρήσει; (Εἴς τινας τόπους χρησιμοποιεῖται ἐπίμηκες ξύλον, τὸ ὁποῖον, καλούμενον διχάλι, δικούλι, δουκράνι κλπ., ἔχει τὸ ἄκρον ὀδοντωτὸν ὑπὸ τὴν κατωτέρω μορφήν): .....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

δουκράνι ἢ διχάλι

13) Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀλωνισμοῦ ὁ γεωργὸς μὲ τὸ διχάλι ἢ τὸ δικράνι, ἐρχόμενος γύρω εἰς τὸ ἀλώνι, ρίπτει ἐντὸς τοῦ κύκλου τὸν ὁποῖον διαγράφουν τὰ ζῷα ἢ τὸ ἀλωνιστικὸν μηχάνημα τοὺς ἀκόπους στάχυς ; .....

14) Ἤτο ἐν χρήσει εἰδικὴ ἀλωνόβεργα διὰ τὴν ὁδήγησιν καὶ τὸ κτύπημα τῶν ζώων ; (Ἐν Κρήτῃ λέγεται αὕτη βουκέντρι· ἄλλαχοῦ φ'κέντρα). Πόσον μῆκος εἶχε καὶ ποία ἡ κατασκευή της ; (Σχεδιάσατε τὴν ράβδον αὐτήν).(Βλέπε κατωτέρω εἰκόνα).....

15) Πῶς λέγεται ἡ ἐργασία τοῦ ἁλωνίσματος ἑνὸς ἁπλώματος, δηλ. ἑνὸς στρώματος σταχύων ἐντὸς τοῦ ἁλωνιοῦ. ('Εν Κρήτῃ καλεῖται δούλα). Πόσαι στρώσεις (δηλ. ἁπλώματα) σίτου, κριθῆς, βρώμης κλπ. ἡλωνίζοντο καθ' ἡμέραν ? Ἐκαλεῖτο. στρῶμα.
Ἡλωνίζετο ἕν. στρῶμα καὶ ἐκάστην
ἡμέραν καὶ ἐλαχνίζετο.

16) Πῶς λέγονται οἱ ἁλωνισθέντες στάχυες, προτοῦ λιχνισθοῦν διὰ νὰ ἀποχωρισθοῦν τὰ ἄχυρα ἀπὸ τὸν καρπόν ; (ἐν Κρήτῃ : μάλαμα)
Ἀ. ἐν. Ὑπάρχει. ἰδιαίτερον. ὄνομα. δι' αὐτό.

17) Ποῖοι ἁλωνίζουν : ὁ ἴδιος ὁ γεωργὸς μὲ ἰδικά του ζῷα ἢ ὑπῆρχον (ἢ ὑπάρχουν ἀκόμη) εἰδικοὶ ἁλωνισταί (ἐν Αἰτωλίᾳ : βαλμάδες, δηλ. τσοπάνηδες καλούμενοι ἁλωνάρεοι καὶ ἀγωγιάτες), οἱ ὁποῖοι εἶχον βόδια ἢ ἄλογα καὶ ἀνελάμβανον τὸν ἁλωνισμόν .....
Ὁ ἁλωνισμὸς ἐγίνετο. ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς γεωργοὺς μὲ
ἰδικά τους ζῷα. Ὑπῆρχον. ἄλλοι καὶ ἰδιωτικοὶ ἁλωνισταί,
ἁλωνιάτες καλούμενοι, οἱ ὁποῖοι ἀνελάμβανον
τὸν ἁλωνισμὸν μὲ δικά τους ζῷα ἀντὶ μιᾶς (1)
ἐξοδείας τὸ ζῷον κατὰ στρῶμα.

18) Πλὴν τοῦ μέσου τούτου μὲ ζῷα καὶ μὲ ἁλωνιστικὸν ἐργαλεῖον ὑπῆρχον παλαιότερον εἰς χρῆσιν ἄλλα μέσα χωρισμοῦ τοῦ καρποῦ ἀπὸ τοὺς στάχυς· π.χ. τὸ κοπάνισμα αὐτῶν μὲ χονδρὸν ξύλον (τὸν κόπανον) ἢ μὲ ἄλλον τρόπον ; (βλ. κατωτέρω ἐν σελ. 26 εἰκόνα).
Ὑπῆρχεν. τὸ κοπάνισμα τῶν σταχύων. διὰ
χονδρῶν ξύλων, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω τὸν τρόπον.

19) Ὁ κόπανος οὗτος πῶς ἐλέγετο· ἐκ ποίου ξύλου κατεσκευάζετο· πόσον μῆκος καὶ πάχος εἶχε καὶ ποῖον τὸ σχῆμά του ; Κόπανος.
Κατεσκευάζετο ἀπὸ ἀγριοπουρνάρι. Εἶχε σχῆμα τριγωνικοῦ
πρισματος. μὲ τὸν τρόπον. ποὺ τὸ ἔλαβον. στρογγυλεμένο. τὸ πάχος
του ἦτο 20 ἑκατοστὰ καὶ τὸ μῆκος 50-60 ἑκατο-
στὰ τοῦ μέτρου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

20) Τὸ κοπάνισμα τῶν σταχύων ἐγίνετο εἰς τὸ ἅλωνι ἢ εἰς τὴν αὐλήν; Διὰ ποῖα δημητριακὰ ἐγίνετο (ἢ γίνεται) χρῆσις τοῦ κοπάνου· (π.χ. φακῆς, ρεβιθιῶν κλπ.). .....

.....

.....

.....

κόπανος στρογγυλός

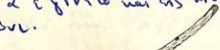

ξύλο κοπανίζετο διὰ τὸ κοπάνισμα μικροῦ ποσοῦ δημητριακῶν.

κόπανος ἐπιμήκης

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ὑπὸ πόσων καὶ ποίων προσώπων ἐγίνετο· μόνον ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἢ καὶ συγγενῶν ; Ἀνελάμβανον τὸ ἔργον τοῦτο ἄλλα πρόσωπα ἐπ' ἀμοιβῇ ; Πῶς ἐκαλοῦντο τὰ πρόσωπα αὐτά ; Πῶς ἐγίνετο τὸ κοπάνισμα τοῦτο διὰ τὰ δημητριακὰ μεγάλων παραγωγῶν ; .....

.....

.....

.....

21) Ποῦ ἐτοποθετοῦντο (ἐξηπλοῦντο) οἱ στάχυες διὰ τὸ κοπάνισμα. Ἐγίνετο τοῦτο ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ ξύλου ; Πόσαι στρώσεις (δηλ. ἁπλώματα) σταχύων ἐκοπανίζοντο τὴν ἡμέραν ; Τὸ κοπάνισμα ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸν χωρισμὸν τοῦ καρποῦ ἢ

καὶ εἰς τὴν ἀχυροποίησιν τῶν σταχύων ; (Περιγράψατε λεπτομερῶς τόν τρόπον τοῦτον χωρισμοῦ τοῦ καρποῦ ἀπὸ τοὺς στάχυς, παραθέτοντες σχεδιαγραφήματα ἢ φωτογραφίας) .....

.....

.....

.....

22) Κατὰ τὸ ἁλώνισμα διὰ τῶν ζῴων, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ κοπάνου, ἐτραγουδοῦντο τραγούδια ; Ἐὰν ναί, ποῖα ;
Κατὰ τὸ κοπάνισμα μήπως ἐλέγοντο εἰδικὰ δίστιχα ἢ φράσεις διὰ τὸν συντονισμὸν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐργασίας ; .....

.....

.....

.....

23) Πότε τὸ πρῶτον ἔγινε χρῆσις ἁλωνιστικῆς μηχανῆς εἰς τὸν τόπον σας. Ποῖος τὴν ἐπρομηθεύθη (πρόσωπον, συνεταιρισμὸς κλπ.). (Περιγράψατε τὸν τρόπον λειτουργίας αὐτῆς) .....

.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

β'. Λίχνισμα

1) Πῶς λέγονται οἱ ἁλωνισμένοι στάχυες, ἑτοιμασμένοι διὰ τὸ λίχνισμα· (ἐν Αἰτωλίᾳ : λειῶμα, ἐν Κρήτῃ : μάλαμα). Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον σωρεύεται τὸ λειῶμα διὰ τὸ λίχνισμα· πῶς λέγεται τοῦτο· (εἰς Κρήτην : θρινάκι, εἰς Αἰτωλίαν καὶ Πελοπόννησον : δικριάνι, ἀλλαχοῦ : δικιργιάνι) καὶ ποῖον τὸ σχῆμα αὐτοῦ.....

.....

.....

.....

Ὁ σχηματιζόμενος σωρὸς ἔχει σχῆμα στρογγύλον ἢ ἐπίμηκες ; Προτοῦ ἀρχίσῃ τὸ λίχνισμα (ἀνέμισμα) πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ ἀχύρου

ἀπὸ τὸν καρπόν, καρφώνεταί τι ἐπάνω εἰς τὸν σωρόν ; Μήπως μαχαίρι, τὸ θρινάκι ἢ ἄλλο τι ; Τί λέγεται κατὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν γίνεται τὸ ἔθιμον τοῦτο.....

.....

.....

2) Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον γίνεται τὸ ἀνέμισμα ; (Πῶς λέγεται τοῦτο : φτυάρι, θρινάκι ; Ἰχνογραφήσατε τοῦτο.....

.....

3) Ποῖος λιχνᾷ (ἀνεμίζει)· ἄνδρας, γυναῖκα· εἰδικὸς λιχνιστὴς ἐπ' ἀμοιβῇ ;

.....

4) Πῶς λέγονται τὰ χονδρὰ τεμάχια τῶν σταχύων, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸ λίχνισμα παραμένουν μετὰ τοῦ καρποῦ· (εἰς τινας τόπους καλοῦνται : κόντυλοι, κόμπια). Πῶς ἀποχωρίζεται ὁ καρπὸς ἀπὸ τοὺς κοντύλους ἢ τὰ κόμπια ; Ποῦ συνηθίζεται νὰ γίνεται δεύτερον ἀλώνισμα διὰ τῶν ποδῶν τῶν ζώων, ὥστε νὰ ἀποφλοιωθῇ ὁ σῖτος κλπ ;

.....

5) Πῶς γίνεται ἡ ζεῦξις τῶν ζώων διὰ τὸ δεύτερον, ὡς ἀνωτέρω, ἀλώνισμα ; Ποῦ ἀπαντᾶται τὸ ἀλώνισμα τοῦτο· πῶς λέγεται ; (Ἐν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Κρήτη: ξεβαβούλισμα καὶ καρπολώνεμα)· διὰ ποῖα δημητριακὰ συνηθίζεται τοῦτο .....

.....

.....

.....

6) Ἀφοῦ διὰ τοῦ λιχνίσματος (ἀνεμίσματος) ἀποχωρισθοῦν τὰ ἄχυρα, πῶς γίνεται ἡ διαλογὴ τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὰ μετ' αὐτοῦ παραμείναντα χονδρὰ τεμάχια τῶν σταχύων (τοὺς κοντύλους, κόμπια κ.ἄ.) ;.....

.....

Γίνεται τοῦτο κατὰ τὸ ἀνέμισμα, ἀπομαιρουνομένων τῶν ξένων αὐτῶν ὑλῶν ὑπὸ γυναικὸς διὰ σαρώθρου; ἢ δι' ἄλλων μέσων, ὡς π.χ. κοσκί-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

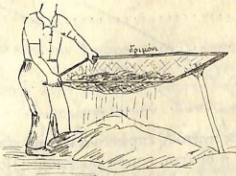

νων μὲ ὀπὰς διαφόρων μεγεθῶν· π.χ. μὲ τὸ κόσκινον τὸ καλούμενον κατὰ τόπους: βολίστρης, δερμόνι, δορμόνι, δριμόνι, ρεμόνι κλπ.

(Περιγράψατε λεπτομερῶς τοὺς ἐν χρήσει παλαιότερον (ἢ καὶ σήμερον) τρόπους χωρισμοῦ τῶν κόκκων τῶν δημητριακῶν ἀπὸ τὰ ἄχυρα καὶ τὰς ἄλλας ὕλας. Ἰχνογραφήσατε δὲ ἢ παραθέσατε φωτογραφίας τῶν ἐν χρήσει ἐργαλείων καὶ σκευῶν) Κατά τὴν διάρκειαν τοῦ ζιχνιάσματος μία γυναίκα μὲ τὴ σωῦπα ἀδειάζει ἀπὸ τὸ σωρό τοῦ καρποῦ τὸ κονδρό τμήματα τῶν ἀπαχύων (τὰ κώτσιχα) καὶ τὰ συγκεντρώνει σὲ σωρό.

6) Ὅταν τελειώνει τὸ χιλίσμα τὸν καρπὸ τὸν διαλέγουν τὸν καρπὸ τὸν σπαρτὸ καὶ τὸ κονδρό τραβᾶνε τὸ δίνει πρωΐ καὶ τὸ μαζεύει, τὸ λιχάρεται διαμένει; τὸ ἀφρατόν εἶναι ἀφό, τὸ θεωρεῖ ἀλλαιώτικο

7) Ὅταν ἑτοιμασθῇ, ὡς ἀνωτέρω, ὁ καρπὸς σχηματίζεται εἰς σωρόν; Μὲ ποῖον ἐργαλεῖον σωρεύεται; Χαράσσεται ἐπὶ τοῦ σωροῦ σταυρός; Πῶς χαράσσεται καὶ ποία ἡ μορφή του. Μήπως ἐμπηγνύεται κατόπιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σωροῦ τὸ ἐργαλεῖον τοῦ λιχνίσματος (θρινάκι, φτυάρι), ἐπακολουθεῖ δὲ καὶ προσκύνησις καὶ ἀσπασμὸς τοῦ σωροῦ ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ. Σχηματίζεται μετά τὸ διαλέγισμα σωρός σταυρός ὁ σωρός αὐτός σχηματίζεται μὲ τὴ δεμένη τὸ σωῦπα σηκώνει τὴ σωῦπα ὅτι μαζεύει εἰς τὴν σωρὸν δὲν χαράσσεται σταυρός, ἀλλ' ἀφήνει τὸ καρπολέξι.

8) Ἄλλα ἔθιμα προτοῦ νὰ μεταφερθῇ ὁ καρπὸς (σῖτος, κριθὴ κλπ.) εἰς τὴν ἀποθήκην. .....

Γ' 1) Ποῖαι ὀφειλαὶ πρὸς τρίτους ἔπρεπε νὰ καταβληθοῦν εἰς εἶδος ἀμέσως εἰς τὸ ἁλώνι· π.χ. ἡ δεκάτη, κοινῶς δεκάτισμα. Ποία ἦτο ἡ συνήθεια. Ἤρχετο ὁ δεκατιστὴς εἰς τὸ ἁλώνι; Μὲ ποῖον μέτρον (δοχεῖον) ἐγίνετο ἡ μέτρησις τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς κλπ., διὰ τὴν εἴπραξιν ὑπὸ τοῦ δεκατιστοῦ τοῦ «δεκάτου». (Σημειώσατε τὸ ὄνομα τοῦ μετρητοῦ, τὴν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

χωρητικότητά του εἰς ὀκάδας, εἰς κοιλὰ κλπ., παραθέσατε δὲ καὶ ἰχνογράφημα αὐτοῦ· βλ. κατωτέρω σχετικὰς εἰκόνας).. Κατασκεύαστο μόνον ἀπὸ δεμάτια. Ἤρχετο ὁ δεματεύτης στὸ ἁλώνι. Ἡ μέτρησις τοῦ σίτου κ.τ.λ. διὰ κάνου ἢ σοφρακίου κατὰ δεμάτια ἐγίνετο μὲ τὴν ἀκόλουθη... Μία κάδουρα = 40 ὀκάδες = 11 σακιὰ ἢ 13-14 κιλά... 10 βιδάρες ἕνα σακί... κατ. 8 βιδάρες 1 σακί κλπ.

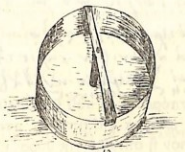

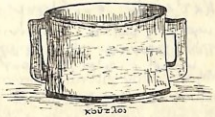

2) Ποῖα ἄλλα βάρη κατεβάλλοντο εἰς εἶδος εἰς τὸ ἁλώνι ;

α) τὸ παπαδιάτικο,

β) τὸ ἀγροφυλακιάτικο,

γ) τὸ γυφτιάτικο,

δ) τὸ ἁλωνιάτικο κλπ.

Σημειώσατε τὰ ἐν χρήσει παλαιότερον μέτρα τῶν δημητριακῶν (ὄνομα, χωρητικότης, σχῆμα, καὶ παραθέσατε ἰχνογράφήματα ἢ φωτογραφίας αὐτῶν) . Οὐδὲν ἄλλο βάρος κατεβάλλετο εἰς τὸ ἁλώνι τὸ παπαδιάτικο, ἀγροφυλακιάτικο, γυφτιάτικο καὶ ἁλωνιάτικο κατεβάλλετο εἰς εἶδος, ἀλλ' εἰς τὸ σῶμα.

3) Ποῦ ἀπεθηκεύετο κατόπιν ἡ παραγωγὴ (ὁ καρπὸς) ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ· ἐντὸς τῆς οἰκίας (εἰς ποῖα δοχεῖα) ἢ εἰς ἀγρούς ἐντὸς εἰδικῶν λάκκων ; (Σημειώσατε λεπτομερῶς εἰς ἑκάστην περίπτωσιν τὰς σχετικὰς συνηθείας) Ἡ ἀποθηκεύετο ἐντὸς τῆς οἰκίας, εἰς μίαν γωνίαν ἀλλοῦ. Ἢ εἰς κεχωρισμένα διὰ ἀφθόνων μεγάλα κιβώτια ἐλέγετο κι γιὰ ἀποθήκη. Ἢ καὶ εἰς μεγάλα κορφίνια, πλαγιασμένα μὲ ἄλλη ἐπωνυμία.

4) Τὸ ἄχυρον ποῦ ἀπεθηκεύετο. Εἰς ἀποθήκην (ἀχυρῶνα) ἐντὸς τοῦ χωρίου ἢ εἰς τὸν ἀγρὸν καὶ παρὰ τὸ ἁλώνι. Πῶς ἐγίνετο ἡ ἀποθή-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

κευσις εἰς τὴν ὑπαιθρον ; Βά[illegible] ἀχυρο[illegible] ἀ[illegible] ἀχυρα[illegible] χόμα[illegible] πλα[illegible] ὀγκον[illegible] κό[illegible] σπόρον[illegible] ὡς δίβατα[illegible] Μη[illegible] σπαρορά[illegible] ἐγίνετο μετά[illegible] μαρά[illegible] Μφικοί, σοφωνῶς ὄμως τό ἐστίβαγον ὡς δημωνῆς κοναί σά ἄλωνι, ὡς δοῦς ἐνεσπάρον μ[illegible]

5) Πῶς ἐγίνετο (ἤ γίνεται) ἡ διαλογὴ τοῦ σπόρου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρισμοῦ ἀπὸ τοὺς καλυτέρους στάχυς ἢ μετὰ τὸ ἁλώνισμα ; ....

Σπανίως ἐγίνετο ὁ διαχωρισμὸς τῶν σπόρων ἀφό τοῦ ἁλωνίσματος. Μαζώνων συνέλεγον τά καθήκοντα στάχυα, ἀλώνιζον τοὺς κόκκους καί τά ἐκωδόνιζον καί ἀλώνιζαν χωριστά. Οἱ σπόροι πού ἔσπειραν ἦν ἐσπόρευαν καί ἐσπαρναν ἦν ἄλλη χρονιά μαζί σιτάρι τό δικόν χρή σιμοποιοῦσαν ἐ[illegible] σπόρο.

6) Μήπως ὅπου γίνεται ἡ διαλογὴ τοῦ σπόρου πρὸ τοῦ θερισμοῦ κατασκευάζεται τότε ἢ μετὰ τὸν θερισμὸν πλέγμα (πλεκτὴ) ἐκ σταχύων, τὸ ὁποῖον ἀναρτᾶται εἰς τὸ εἰκονοστάσιον ἢ ὄπισθεν τῆς θύρας κλπ ; ..

Πλεγμόσχοινα. Κατασκευάζετο πλέγμα μέ στάχυς σήμερον. Ὀχί. Βαῦτα ἐκρεμάζετο τοῦς τοῖχοι κοντά τοῦ θύρου.

Πῶς λέγεται ἡ πλεκτὴ αὕτη ; Ποῖον τὸ σχῆμα της· ποῦ φυλάσσεται, πρὸς ποῖον σκοπὸν καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ; ..Βά[illegible] πλέγμα[illegible] πάβα[illegible] σκαρδοῦνα[illegible] χτένια, γιατί κ. χαν τό σχῆμα τοῦ χτενιοῦ.—

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Δ'. ΕΤΗΣΙΑΙ ΝΥΡΑΙ

α'. 1) Κατὰ ποίας ἡμέρας τοῦ ἔτους λαμβάνει χώραν κατ' ἔθιμον εἰς τὸν τόπον σας ἄναμμα φωτιᾶς εἰς τὸ ὑπαιθρον. (Π.χ. παραμονὴ Χριστουγέννων, ἑσπέρας 23 Ἰουνίου (Κληδόνου), Ἀποκριές, πρώτη Μαρτίου, Πάσχα (κάψιμο τοῦ Ἰούδα), ἑσπέρας τῆς 31 Αὐγούστου κλπ.)

...Δεν ὑπάρχει τό ἔθιμον αὐτό τῶν τόπων μας.....

.....

.....

Εἰς ποίας ἡμέρας, ποίαν ὥραν καὶ εἰς ποῖον μέρος ; .....

.....

.....

.....

2) Πῶς λέγεται ἡ φωτιὰ αὐτή ; (π.χ. φανός, ἀφανὸς κλπ.).....

.....

β'. 1) Ποῖοι ἀνάπτουν τὴν πυράν· παιδιά, ἡλικιωμένοι, ποῖος ἄλλος ;....

.....

.....

2) Ποῖος ἢ ποῖοι συλλέγουν τὰ ξύλα, θάμνους κλπ. διὰ τὴν πυράν. Τὰ κλέπτουν ; Ἂν ναί, ἀπὸ ποῖον μέρος ;.....

.....

.....

3) Πῶς γίνεται ἡ συγκέντρωσίς των. (Περιγράψατε λεπτομερῶς)

.....

.....

.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

γ'. Ποῖαι αἱ συνήθειαι εἰς κάθε τόπον διὰ κάθε πυράν ;

1) Προσευχαί, διάφοροι ἐπικλήσεις, ξόρκια, ᾄσματα, κρότοι, θόρυβος. Καταγράψατε τὰ σχετικὰ κείμενα.....

.....

.....

.....

.....

2) Πηδήματα, χοροὶ γύρω ἀπὸ τὴν πυράν. (Περιγραφὴ λεπτομερής)

.....

.....

.....

.....

3) Τί καίονται εἰς τὰς πυρὰς αὐτάς· (κάψιμον τροχοῦ ἁμάξης, λουλουδιῶν τοῦ Μάρτη, τοῦ στεφάνου τῆς Πρωτομαγιᾶς κλπ.) ....

.....

.....

.....

.....

4) Καίονται (ἢ ἐκαίοντο) ὁμοιώματα· π.χ. κατὰ τὸ Πάσχα ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα· (περιγράψατε λεπτομερῶς) .....

.....

.....

.....

5) Παραθέσατε λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ ἐθίμου εἰς τὸν τόπον σας

.....

.....

.....

.....

.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΛ,ΘΕΣ ΙΙΙ 8/1970

ΣΥΛΛΟΓΗ ΥΛΗΣ

διά τήν σύνταξιν Λαογραφικοῦ Ἄτλαντος τῆς Ἑλλάδος

1.- Ἐξεταζόμενος τόπος (χωρίον,κωμόπολις): Δασόλοφος (Μπεκῆδες) Ἐπαρχίας Φαρσάλων,Νομοῦ Λαρίσης.

2.- Ὀνοματεπώνυμον τοῦ ἐξετάσαντος καί συμπληρώσαντος:Νικ.Ταταριώτης ἐπάγγελμα: διδάσκαλος, Ταχυδρομική διεύθυνσις: Δασόλοφος-Φαρσάλων Πόσα ἔτη διαμένει εἰς τόν ἐξεταζόμενον τόπον: 3 (τρία) λαρίσης

3.- Ἀπό ποῖα πρόσωπα κατεγράφησαν αἱ παρατιθέμεναι πληροφορίαι:

α) Ἀχιλλεύς Ἀγγελουσόπουλος τοῦ Δημητρίου,γεωργός,ἐτῶν 82,γραμματικῶν γνώσεων Γ' Δημοτικοῦ,γεννηθείς εἰς Δένδρα(Κάτω Σιατερλί) καί κατοικῶν εἰς Δασόλοφον ἀπό τοῦ 1904.

β) Ἀχιλλεύς Σπανός τοῦ Βαρσάμη,γεωργός,ἐτῶν 70,γραμματικῶν γνώσεων Β' Γυμνασίου (Σχολαρχείου),γεννηθείς καί κατοικῶν ἐν Δασόλοφῳ ἀπό τοῦ 1900.

γ) Ἀθανάσιος Γαλανόπουλος τοῦ Νικολάου,γεωργός,ἐτῶν 86,γραμματικῶν γνώσεων Β'Δημοτικοῦ,γεννηθείς [illegible]λί-Φαρσάλων τό 1884 καί κατοικῶν εἰς Δασόλοφον ἀπό τοῦ [illegible]

Α' α' ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ [illegible] 1920

[illegible] καί [illegible] σπορᾶν καί ποῖα διά βοσκή ποίμνια ὑπῆρχον [illegible] χω[illegible] [illegible]σον [illegible] κτήματα;

Σημ. 1, φ. 1α

Ὁλόκληρος ἡ ἀγροτική περι[illegible]λόφου (περιλαμβάνεται καί ὁ Συνοίκισμός Κάτω Δασολόφου),ἡ προ[illegible]ομένη διά καλλιέργειαν,ἀνήρχε πρό τοῦ 1920 εἰς 2.000 περίπου στρέμματα καί ἤτο χωρισμένη εἰς περιοχάς,αἱ ὁποῖαι ἔφερον τάς κάτωθι ὀνομασίας:Ψ'Ἀραμπατζόλακες-Γαλατάδικα-Γκρτσάδικα - Παλιοχώρια.Αὗται προωρίζοντο διά σπορέν καί ἐνηλλάσσοντο κατά χρονικά διαστήματα (συνήθως κατ'ἔτος).Ἐκτός ὅμως ἀπό τάς ἀς ἄνω περιοχάς ὑπῆρχεν ἀκαλλιέργητος ἔκτασις 13-14 χιλιάδων στρεμμάτων,λιβαδότοπος καλουμένη,ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο διά βοσκήν τῶν ζώων.

Ἐπίσης ἡ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια ἀνήρχετο εἰς 12.500 στρέμματα περίπου,εἶναι χωρισμένη εἰς περιοχάς (Καράκια-Γρηντάδες-Βάγια-Πτσιμέδες-Γαλατάδικα-Παλιοχώρια-Μαρμάρες-Ὀρμάνια) καί καλλιεργοῦνται συνεχῶς,καθ'ὅτι χρησιμοποιεῖται ἡ χημική λίπανσις.

2) Εἰς ποίους ἀνήκον ὡς ἰδιοκτησίαι;α)εἰς φυσικά πρόσωπα δηλ.εἰς τούς χωρικούς β)εἰς γαιοκτήμονας ("Ἕλληνας ἤ ξένους) γ)εἰς Κοινότητας δ)εἰς μονάς κλπ..

Ὁλόκληρος ἡ κτηματική περιοχή Δασολόφου ἀνῆκεν μέχρι τοῦ ἔτους 1919 εἰς γαιοκτήμονας ('Αρεντάδες).Μέχρι τό ἔτος 1897 τά κτήματα ἀνῆκον εἰς Τούρκους γαιοκτήμονας (Χατζηλί-Μπέης καί Τζαμάλ-Μπέης).

Σημ. 1, φ. 1α 2.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Μετά τήν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων (1897) τό κτῆμα (τσιφλίκι) ἠγό ὁ Ἕλλην γαιοκτήμων Τσιμῶνος Νικόλαος ἐκ Πορταριᾶς Πηλίου. Τό ἔτος 1919 ἐγένετο ἀπαλλοτρίωσις τῶν κτημάτων ὑπέρ τῶν κατοίκων τοῦ χωρ καί ἕκαστος κληροῦχος ἔλαβεν κλῆρον ἐξ ἑκατόν πεντήκοντα πέντε (15 στρεμμάτων.

3) Ὁ πατήρ διατηρεῖ τήν περιουσίαν του συγκεντρωμένην καί μετά τόν γάμον τῶν τέκνων του, διανεμομένης ὑπ' αὐτῶν μετά τόν θάνατόν του;

Μέχρι καί τοῦ τελευταίου πολέμου (1940-1944) ὑπῆρχεν συνήθεια νά διατηρῇ ὁ πατήρ τήν περιουσίαν του συγκεντρωμένην καί μετά τόν γάμον τῶν τέκνων του καί νά διανέμεται αὕτη εἰς αὐτά μετά τόν θάνατόν του. Σήμερον ὅμως δέν διατηρεῖται τοῦτο ἀπολύτως. Ἄλλοι τῶν γονέων, οἱ πλεῖστοι, διαιρέμουν τά κτήματα ἀμέσως μετά τόν γάμον εἰς τά τέκνα των καί ἄλλοι μετά τόν θάνατόν των. Σελ. 1, φ. Α3

3;I) Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μόνον εἰς τήν γεωργίαν ἤ μόνον εἰς τήν κτηνοτροφίαν; ἤ συγχρόνως εἰς ἀμφοτέρας, δηλ. τήν γεωργίαν καί τήν κτηνοτροφίαν; Οἱ τεχνῖται (δηλ. οἱ βιοτέχναι) ἀσχολοῦνται ἐν παρέργῳ καί εἰς τήν γεωργίαν;

Σελ. 2 φ. Α6.1

Οἱ κάτοικοι ἠσχολοῦντο καί [illegible] ἀκόμη καί σήμερον μέ τήν γεωργίαν καί τήν κτηνοτροφίαν [illegible] (ὁ μοναδικός τεχνίτης, ὁ δποῖος ὑπῆρχεν εἰς τό χωριό ἦτο [illegible] ἐπηρουργός), ὅστις ἐπεσκέδαζε (ἐπιδιόρθωνε) τά ἀλε[illegible] ἀλοῦτο ἦτο ἀφοσιωμένος στά [illegible] ἀλοιεύ[illegible] γεωργίαν καί [illegible] βιοτέχναι ὅμως ἀσχολοῦνται.

Σελ. 2 φ. Α6.2

I) Εἰς τά μεγάλα κτήματα: τῶν γ[illegible] (τσιφλικούχων), τῶν μοναστηριῶν ποῖοι εἰργάζοντο εἰς αὐτά; καί [illegible] ἰδίους ὅρους; ἀς ἄτομα ἤ ἀδελφῆρον τήν οἰκογένειάν των; Πῶς ἐπαλλοῦντο οὗτοι; Ποία ἦτο ἡ κοινωνική των θέσις; Ποία ἡ ἀμοιβή των (εἰς εἶδος ἤ εἰς χρῆμα;)

Τά κτήματα τῶν γαιοκτημόνων μέχρι τό 1919 τά καλλιεργοῦσαν κοῖ χωρικοί μέ τάς οἰκογενείας των· β) Ὑπηρέται (παραγυιοί) ἀμειβόμενοι ὑπό τῶν γαιοκτημόνων.

Σελ. 2 φ. Α7 [α]

Οἱ πρῶτοι ἐκαλοῦντο κολλῆγες (κολλήγαδες) καί διέμενον μετά τῶν οἰκογενειῶν των εἰς σπίτια ἀνήκοντα εἰς τό ἀφεντικόν. Ταῦτα ἦσαν πλινθόκτιστα κατά κανόνα δύο (σειρές ἀπό 5-6 συνεχόμενα σπίτια), ὅπου διέμενον ἰσάριθμες οἰκογένειες, γύρω-γύρω στό κονάκι γιά νά μπορῇ ὁ ἀφεντης νά τούς ἐπιβλέπῃ ὅλους. Ἦσαν ὅλα, ἐκτός ἀπό τό κονάκι, χαμηλά καί χρισμένα μέ χῶμα μέσα κι ἔξω καί σκεπασμένα μέ κεραμίδια. Τό μοναδικό παράθυρο ἑκάστου σπιτιοῦ ἦτο μικρό καί ἔκλειενε μέ προσκεφάλι (μέλλινο μαξιλάρι). Παβάνια (ὀροφές) δέν ὑπῆρχον, αἱ δέ διαιρέσεις (χωρίσματα) γινόταν μέ καλαμωτά ἤ λούρα ἀπό τούς ἰδίους.

Οὗτοι ἐνοικιάζον ἀπό τόν γαιοκτήμονα (ἀφεντικό) ἀρισμένα κτήματα καί τά καλλιέργοῦσαν μέ τά ζευγάρια των, ἐργαζόμενοι οἱ ἴδιοι καί ὅλα τά δυνάμενα νά ἐργασθοῦν μέλη τῆς οἰκογένειας των, διά λογαριασμόν των

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σελ. 2 φρ. Α83

καί εἰς τό τέλος {ἐμοιράζοντο τή σοδειά (εἰσόδημα) ἐξ ἴσου μέ τό ἀφεντικό, τό ὁποῖον διέθετε τόν σπόρο καί ἔξιδε εἰς τόν πιό προσοδευτικό κολλήγα ὡς ριγάλο (βῶρο) ἕνα δαμάλι.}

Σελ. 2, φρ. Α χ2[β]

Ἡ κοινωνική θέσις τῶν κολλήγων ἦτο πολύ χαμηλή καί ἀθλία. Τίποτε δέν ἦτο ~~&&&&&~~ ἰδιόκτ των, ἐκτός ἀπό μερικά ζῶα, διά τά ὁποῖα ἐπλήρωνον βαρεῖς φόρους (ἐπαλλάσσονταν μόνον τό ζευγάρι, πού "καλλιεργοῦσε), καί τ'ἀπαραίτητα σκεπάσματα καί οἰκιακά σκεύη. Κανείς δέν ἠδύνατο νά διαμαρτυρηθῇ ἤ νά ἀρνηθῇ μίαν ἐργασίαν (ἀγγαρεία), πού θά τοῦ ἀνέθετεν τό ἀφεντικό ἤ ὁ ἐπιστάτης του καί ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά κάνουν διαφόρους ἐργασίας (ἀγγαρείας) χωρίς ἀμοιβήν, ὡς π.χ πολάμισμα, ἄσπρισμα καί καθάρισμα τῆς οἰκίας (κονάκι), εἰς τήν ὁποίαν διέμενε τό ἀφεντικό ἤ ὁ σούμπασης (ἐπιστάτης). Οὗτοι ἐπέβαλλον εἰς τούς διαμαρτυρομένους ἤ ἀρνουμένους ἤ ἀπροθύμους νά ἐργασθοῦν διαφόρους ποινάς. Ἡ πιό συνηθισμένη ποινή, πού ἐπεβάλλετο, ἦτο ἡ ἔξωσις ἐκ τοῦ κτήματος. Ἐάν κανείς ἠρνεῖτο νά φύγῃ, οἱ ὑπηρέτες τοῦ κουλουκιοῦ (κουλουκτσῆδες) ἐφόρτωνον τά πράγματά του στήν Ἀτζαλίκα (ἀμάξι παλαιοῦ τύπου) καί πήγαιναν καί τά ἔβαζαν ἔξω ἀπό τά σύνορα κι ἐκεῖ τά ἐγκατέλειπον. Ἔτσι τούς ἀνάγκαζαν νά φύγουν καί νά ζητήσουν σ'ἄλλο τσιφλίκι δουλειά.

Οἱ δεύτεροι (μισοθωτοί ὑπηρέτες) ἐλέγοντο κουλουκτσῆδες, διέμενον εἰς σπίτια τοῦ ἀφεντικοῦ καί καλλιεργοῦσαν τά κτήματα τοῦ κουλουκιοῦ μέ ζευγάρια τοῦ κουλουκιοῦ καί περιποιοῦντο τά [illegible] τοῦ [illegible] ἀρχ. [illegible] ἀλλ[illegible] [illegible] κουλουκτσῆδες, ἐλάμβαναν δόνηγίας ἀπό τόν ἐπιστάτη (σούμπαση) τοῦ κτήματος. Οὗτοι διέμενον εἰς τό κονάκι, ἐνῶ τό ἀφεντικό διέμενε τόν περισσότερο καιρό εἰς Πορταριάν Πηλίου. Σελ. 2, φ. Α[illegible]

Ἐχρησιμοποιοῦντο καί ἐργάται, ἐποχικῶς, ὁηλ. διά τό θέρισμα, τό ἀλώνισμα, τόν τρυγητόν ἤ δι'ὅλον τόν χρόνον. Ἀπό ποῦ προήρχοντο οὗτοι; ἦσαν ἄνδρες μόνον ἤ καί γυναῖκες; ποῖαν ἀμοιβήν ἐλάμβανον; ἡμερομίσθιον εἰς χρῆμα ἤ εἰς εἴδος;

Εἰς τά κτήματα τοῦ κουλουκιοῦ, ἐκτός ἀπό τούς κουλουκτσῆδες, ἐχρησιμοποιοῦντο καί ἕτεροι ἐργάται ἐποχικῶς κυρίως κατά τόν θερισμόν. Οὗτοι ἦσαν ἄνδρες ἤ γυναῖκες (ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἄνδρες), προήρχοντο ἀπό ξένας περιοχάς (Γρεβενῶν συνήθως) καί ὠνομάζοντο "Γκιολῆδες". Σελ. 2, φύλλο Α χ4

Ἡ ἀμοιβή των ἦτο εἰς χρῆμα συνήθως 3-5 δρχ ἡμερησίως. Ὡσαύτως καί οἱ κολλῆγες ἠδύνατο νά ἐργασθοῦν εἰς τά κτήματα τοῦ κουλουκιοῦ, ὅταν ἐτελείωνον τήν ἐργασίαν τους εἰς τά ἐπ'ἐνοικίῳ κτήματά τους, ἀλλά ἡ ἀμοιβή τους ἦτο κατωτέρα· συνήθως 2 δρχ ἡμερησίως.

Ἐχρησιμοποιοῦντο καί δοῦλοι (ὑπηρέται) ἤ δοῦλαι; Ἐάν ναί, ἀπό ποίους τόπους προήρχοντο;

Ἐκτός ἀπό τούς κουλουκτσῆδες ἄλλοι δοῦλοι ἤ δοῦλαι δέν ὑπῆρχον. Οἱ κουλουκτσῆδες προήρχοντο ἀπό τούς κολλήγας τοῦ τσιφλικιοῦ ἤ ἀπό γειτονικά τσιφλίκια.

Σελ. 2, φύλ. Α χ5

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

4) Οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι τοῦ τόπου ποῦ ἐπήγαιναν δι'ἀνεύρεσιν ἐργασίας; Ἐπήγαιναν ἐποχιωῖς ὡς ἐργάται, ἢ ὡς τεχνῖται κτίσται, σιδηρουργοί, βαφεῖς, ἔμποροι κλπ. ;

Σελ. 2, φώτ. Α26α

Οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι τοῦ τόπου ἐργαζόταν συνήθως εἰς τά κτήματα τῶν γονέων τους. Μερικοί ἐξ αὐτῶν ἐπήγαινον ὡς κουλουκτῆδες εἰς τά κτήματα τῶν ἀφεντάδων μεγαλοκτηματιῶν, Ὡσαύτως κατά τό θέρος, μετά τόν θερισμόν τῶν κτημάτων των, ἐπήγαινον ὡς ἐργάται εἰς τά κτήματα τοῦ κουλουκιοῦ ἢ τῶν μεγαλοκτηματιῶν βραδύτερον ἀμειβόμενοι.

5: Ι) Πῶς ἐλιπαίνοντο παλαιότερον τά χωράφια: μέ ζωϊκήν κόπρον, φυτικήν ἢ μέ κάλυψιν χλόης δι'ὀργώματος; Πότε ἔγινε τό πρῶτον χρῆσις χημικῶν λιπασμάτων εἰς τόν τόπον σας;

Μέχρι καὶ τοῦ 1919, ὅτε τά χωράφια ἀνῆκον εἰς τοῦ γαιοκτήμονας, δέν ἐγένετο καμμία συστηματική λίπανσις τῶν χωραφιῶν. Ἀφήνοντο τά χωράφια ὀργώματα νά ξεκουρασθοῦν καὶ ἐκαλλιεργοῦντο τό ἑπόμενον ἔτος. Ἀλλά καὶ κατά τούς κατοπινούς χρόνους δέν ὑπῆρχεν συστηματική λίπανσις τῶν ἀγρῶν. Μερικοί ἔρριπτον τήν κόπρον τῶν ζώων εἰς τά χωράφια, ἄλλοι ἔκαιον τήν καλαμιά μετά τόν θερισμόν, ἀλλά χωρίς συναίσθησιν τοῦ τί πράττουν. Ἐξηκολούθουν τήν ὑγρανσιβόσεις μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου πολέμου (1944). Σελ. 3, φ. Α61

Ἡ χρῆσις χημικῶν λιπασμάτων [illegible] μεταπολεμικῶς κατά τό καλλιεργητικόν ἔτος 1948-1949 καὶ [illegible] βαθύτερον. Σήμερον δέν ὑπάρχει [illegible] χρῆσις [illegible] λιπασμάτων [illegible] Σελ. 3, φ. Α64

Ἀπό πότε χρησιμοποιοῦνται: [illegible] ἀροτρον καὶ τί γεωργικαί μηχαναί εἰς τόν τόπον σας;

Σελ. 3, φώτ. ΑΕ

Τό σιδηροῦν ἄροτρον, τό ὁποῖον [illegible] κατασκευαζόταν καὶ χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον ἀπό τούς γεωργούς, πού διαθέτουν ζευγάρι, ἔμανε τήν ἐμφανισίν του περί τό 1900. Τό μονόφτερον καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο δι' ὅλα τά εἴδη τῶν χωραφιῶν. Κατεσκευάζετο δε τοῦτο ὑπό τοῦ ἐν Βόλῳ ἐρχοστασίου Σταματοπούλου, ἀπ'ὅπου τό ἐπρομηθεύοντο οἱ κτηματίαι διά μέσου τῶν ἐμπόρων. Σελ. 3, φώτ. ΑΕ1

Τά τρακτέρ (διαφόρων τύπων) χρησιμοποιοῦνται εἰς τόν τόπον μας ἀπό τό καλλιεργητικόν ἔτος 1947-1948. Σελ. 3 φώτ. ΑΕ2

Ἡ πρώτη θεριστική μηχανή ἔκανε τήν ἐμφανισίν της κατά τά ἔτη 1922-1927. Αὐτή ἐκοπτε μόνον τούς στάχυς χωρίς νά τούς δένη εἰς δέματα· διά τοῦτο καὶ μόνον ἀπό τούς μεγαλοκτηματίας ἐχρησιμοποιήθη, ἐνῶ οἱ λοιποί ἐθέριζον μέ τά δρεπανία. Κατά τά ἔτη 1925-1927 ἐνεφανίσθησαν θεριστικαὶ μηχαναὶ μέ δετικόν, αἱ ὁποῖαι ἔκοπτον καὶ ἔδενον συγχρόνως εἰς δέματα τούς στάχυς. Αὐταὶ ἐχρησιμοποιήθησαν εὐρέως ἀπό τούς γεωργούς καὶ ἦσαν ἐν χρήσει μέχρι καὶ τοῦ 1960, ὅτε ἐγενικεύθη ὁ θερισμός μέ τάς θεριζοαλωνιστικάς μηχανάς (κομπίνες). Σελ. 3 φ. ΑΕ3 Σελ. 4 φ. ΑΕ4

4) Αἱ ἀλωνιστικαὶ μηχαναὶ ἔκαναν τήν ἐμφανισίν τους κατά τά ἔτη 1918-1919. Ἦσαν σφαιραι, ἔκαιον ἄχυρον καὶ δέν ἔκαμνον μετακομίσεις ἀπό θημωνιά. Βραδύτερον περί τό 1924-1925 ἐνεφανίσθησαν αἱ ἀτμοκίνητοι, κινούμεναι μέ ἀτμοκάζανα ἢ τρακτέρ. Αὐταὶ ἔκαμνον μετακομίσεις ἀπό

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

θημωνιά σέ θημωνιά καί ἦσαν ἐν χρήσει μέχρι τό 1962, ὅτε ἀντικατεστάθησαν ἀπό τάς θεριζοαλωνιστικάς. Σελ. 4, φ. Α ε 5

στ.I) Τό ξύλινον ἄροτρον. (ποῖος τό κατεσκεύαζεν, ποία ἡ μορφή τοῦ ξυλίνου ἀρότρου, ποίας μορφῆς ἦτο τό ὑνί τοῦ ἀρότρου, τό σχῆμα τῆς σπάθης, ποῖα τά ἐργαλεῖα κατασκευῆς καί ἐπιδιορθώσεως αὐτοῦ).

Πρό τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ σιδηροῦ ἀρότρου ὅλη. πρό τοῦ 1900, διά τήν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν ἐχρησιμοποιεῖτο τό ξύλινον ἄροτρον. Τοῦτο κατεσκευάζετο ἀπό τούς ἰδίους τούς καλλιεργητάς ἀπό ξύλον σκληρόν (δξυᾶς-δένδρου-πλατάνου) καί ἀποτελεῖτο ἀπό τά ἑξῆς κυρίως μέρη: τό α) κουντοῦρι, τό ὁποῖον κατέληγεν εἰς τό ἄνω μέρος εἰς χειρολαβήν καί εἰς τό κάτω ἄβλακα, εἰς τήν ὁποίαν εἰσήρχετο ἡ οὐρά ἀπό τό ὑνί καί στερεῶνετο μέ μίαν σφήνα· αὕτη συγκρατοῦσε καί τήν σπάθην τοῦ ἀρότρου, ἡ ὁποία ἦτο ξυλίνη καί εἶχε τό σχῆμα φτεροῦ. β) τό σταβάρι εἰς τό ἄκρον τοῦ ὁπόλου ἐστηριζετο ὁ ζυγός καί γ) τό ὑνίον· τοῦτο ἦσο μεταλλινόν καί εἶχεν σχῆμα ἰσοσκελοῦς τριγώνου μέ μακράν μύτη καί ἀπόμη μακροτέραν οὐράν, ἥτις εἰσήρχετο εἰς τό κουντοῦρι. Τό ξύλινον ἄροτρον ἦτο μονόφτερον καί ἐχρησιμοποιεῖτο δι' ὅλα τά ἐδάφη ἐπί 15ετίαν καί πλέον μετά τήν ἐμφάνισιν τοῦ σιδηροῦ ἀρότρου.

Σελ. 4, φ. Α 6 2α

Σελ. 4, φ. Α 6 2β

Διά τήν κατασκευήν καί ἐπισκευήν τοῦ ξυλίνου ἀρότρου ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπό τῶν καλλιεργητῶν [illegible] (πελεκυς-τσεκούρι), τό σκεπάρνι, τό πριόνι, τό τρυπάνι (ἀρίδα) [illegible] ταῦτα ἔφερον πάντοτε μα-[illegible] πρός [illegible]. Σελ. 4, φ. Α 6 7

2) Ποῖα καί πόσα ζῶα ἐχρησιμοποιοῦντο [illegible] ὄργωμα; Ἦτο ἀναγκαῖος ὁ ζυγός διά τό ζευγάρισμα τῶν ζώων [illegible] αὐτούς; Ποία ἡ σκευή τοῦ ἀλόγου διά νά προσδεθῇ εἰς τό ἄροτρον;

Διά τήν ἄρωσιν ἐχρησιμοποιοῦντο κατ' ἀρχάς βόες ἤ βουβάλια (βόλια) καί βραδύτερον ἄλογα καί μουλάρια. Ἐχρησιμοποιοῦντο πάντοτε δύο ζῶα (2 βόδια - 2 βουβάλια - 2 ἄλογα - 2 ἡμίονοι ἤ 1 ἄλογον καί 1 ἡμίονος) καλαιότερον, ὅτε ἐχρησιμοποιοῦντο διά τό ὄργωμα οἱ βόες καί τά βουβάλια, ὁ ζυγός ἦτο ἀπαραίτητος. Ἀπετελεῖτο οὗτος ἀπό ἕνα ὀρθογώνιο ξύλο, τό ὁποῖον ἔφερεν εἰς τό κάτω μέρος δύο κοιλότητας διά νά εἰσέρχεται ὁ τράχηλος τῶν ζώων καί ἀνομάζετο καλιάνι· τοῦτο ἔφερεν τέσσαρας ὀπάς, ἀπό τάς ὁποίας διήρχοντο ἰσάριθμοι σιδηραῖ ράβδοι (βέργες) καλούμεναι ζεῦλαι. Αἱ δύο ἐξ αὐτῶν, αἱ ἐσωτερικαί, ἦσαν σταθεραί ἐνῶ αἱ ἐξωτερικαί ἦτο δυνατό νά ἐλευθερωθοῦν. Ἀπό τάς σταθερᾶς ζεύλας προσεδένοντο σχοινία (τριχιές) μήκους 1 μ. περίπου, τά ὁποῖα ἐχρησίμευον διά τό ζεύξιμον τῶν βοῶν καί ἐκαλοῦντο ζευκτῆρες. Περιποιεῖ ζυγοί ἔφερον ἀντί γιά ζευκτῆρας ἕνα ὀρθογώνιο σανίδι μέ ὀπάς, ἀπό τάς ὁποίας περνοῦσαν οἱ ζεῦλες. Σήμερον ὁ ζυγός δέν χρησιμοποιεῖται.

Σελ. 6-7, φ. Α 6 12 [α]

Σελ. 6-7, φ. Α 6 12 [β]

Διά τά ἄλογα καί τούς ἡμιόνους ἐχρησιμοποιοῦντο τά τραβηχτά καί τά χάμουρα. Πρίν προσδέσουν τά ἄλογα εἰς τό ἄροτρον τά ἐφόρουν εἰς τήν κεφαλήν τήν κεφαλαριάν, εἰς τόν λαιμόν τήν λαιμαριάν, εἰς τήν ράχιν τό σαμαράκι καί στά κοπούλια τήν πισνέλα μόνον διά τό ζεύξιμο τῶν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σελ. 7, φρ. Αζβ3.

ζώων εἰς τό ἄροτρον πρός ἄρωσιν τῶν ἀγρῶν), διά τήν δδήγησιν τῶν ἀλόγων ἐχρησιμοποιοῦντο τά ὑνία (λουριά).

ζ: Ἀροτρίασις (ὄργωμα) καί σπορά.

1) Ποῖος ὄργωνε παλαιότερον; (ἄνδρας, γυναῖκα ἢ θρέτης), πῶς ἐγίνετο τό ζεύξιμο τῶν βοδιῶν α) εἰς τό ξύλινον - β) εἰς τό σιδηροῦν ἄροτρον; Πῶς κατευθύνει ὁ γεωργός τά ζευγμένα βόδια; Πῶς ἐγίνετο παλαιότερον καί καί πῶς γίνεται σήμερον τό ὄργωμα καί ἡ σπορά τῶν ἀγρῶν;

(Ἡ ἀροτρίασις (τό ὄργωμα) τῶν κτημάτων ἐγίνετο παλαιότερον, ὡς καί σήμερον ἀπό τούς ἄνδρας· γυναῖκες δέν ἐχρησιμοποιοῦντο. Οἱ μεγαλοκτηματίαι χρησιμοποιοῦσαν πολλάκις ὑπηρέτας (παραγιούς) καί οἱ Τσιφλικάδες τούς κουλουκτσῆδες. Σελ. 7, φρ. Αζα)

(Τό ζεύξιμο τῶν βοδιῶν εἰς τό ξύλινον ἄροτρον ἐγίνετο ὡς ἑξῆς: Ὁ γεωργός ἔπιανε τό βόδι ἀπό τ' αὐτί καί περνοῦσε τόν τράχηλό του (λαιμό) εἰς τόν ζυγό, ἀφοῦ πρῶτα ἔβγαζε τή μία ζεύλα ἀπ' αὐτόν· ἀμέσως κατόπιν ζαναπερνοῦσε τή ζεύλα καί ἔδενε τή ζευκτήρα (τό σχοινί) στήν ἄλλη ζεύλα καί ἔτσι τό βόδι δέν μποροῦσε νά βγάλῃ τό κεφάλι του ἀπό τό ζυγό. Τό ἴδιο ἔκανε καί γιά τό ἄλλο βόδι. Κατόπιν ἔφερνε τά βόδια μέ τό ζυγό στό ἀλέτρι (ἢ ἔπαιρνε τήλέτρι καί [illegible] ἔβαζε στά βόδια) καί στερέωνε τό ζυγό σταθερά τοῦ ἀλετριοῦ [illegible] τή βοήθεια ἑνός λουριοῦ ὡς ἑξῆς: Τό σταθάρι τοῦ ἀρότρου [illegible] ἄκρον του τρεῖς (3) ὀπάς κατά διαστήματα ἀπό τάς ὁποῖας ἐξ' [illegible] ἔλεν, περνοῦσε ἕνα κορδόνι ἀπό [illegible] ἀρούβλ[illegible] τόν [illegible] διάστημα καί περιτύλιγε τό [illegible] σταθάρι, στό ζυγό καί τίς δέντρες ("οὔτω ἐλέγοντο οἱ ζ[illegible]γες; ἐπειδή ἦσαν ἀπό δένδρον) διά νά κρατῆται σταθερά ὁ ζυγός. Σελ. 7, φρ. Αζβ1

(Τό ξεζύξιμο τῶν βοδιῶν εἰς τό σιδηροῦν ἄροτρον ἐγίνετο κατά τόν ἴδιον τρόπον μέ μόνην τήν διαφορά ὅτι τό σιδηροῦν ἄροτρον προσεδένετο εἰς τόν ζυγόν δι' ἀλυσίδος· αὕτη περνοῦσε εἰς τό ἔγκιστρον τοῦ ἀρότρου καί προσεδένετο εἰς τόν ζυγόν. Σελ. 7, φρ. Αζβ2

Τό ζεύξιμο τῶν ἀλόγων εἰς τά ἄροτρα (σιδηρᾶ) γινόταν δι' ἀλυσίδων (τραβηχτῶν καλουμένων), αἱ ὁποῖαι προσεδένοντο εἰς τούς φαλάγγας (φαλάγγια), ποῦ ἦσαν προσδεδεμένοι διά γάντζου εἰς τό ἄροτρον, καί εἰς τάς λαιμαρίδας, τάς ὁποίας ἔφερον εἰς τόν λαιμόν τά ἄλογα.

(Διά νά κατευθύνῃ ὁ γεωργός τά ζευγμένα βόδια κατά τό ὄργωμα προσέδενεν εἰς τό ἐξωτερικόν κέρατον ἑκάστου βοδιοῦ (ἐν σχέσει μέ τή θέσι του στό ζυγό) ἕν σχοινίον, τό ὁποῖο τραροῦσε καί ἀνάγκαζε τά βόδια νά γυρίζουν δεξιά ἢ ἀριστερά (συνήθως δεξιά). Τά ἄλογα τά κατηθύνεν διά τῶν ὑνίων (λουριῶν), τά ὁποῖα προσεδένοντο στίς κεφαλαρίες τῶν ἀλόγων. Σελ. 8, φρ. Αζβ3

(Ἡ ἄρωσις τῶν ἀγρῶν ἐγίνετο παλαιότερον διά μέν τοῦ ζυλίνου ἀρότρου μέ ἀνοιγομένας αὐλακας κατά ἐύθεῖαν γραμμήν (Σελ. 8, φρ. Αζβ4[α]) διά δέ τοῦ σιδηροῦ ἀρότρου ἐγίνετο ὡς γίνεται καί σήμερον περιφερειακῶς εἰς σπορίες. Σελ. 8, φρ. Αζβ4[β])

(Ὡσαύτως καί ἡ σπορά ἐγίνετο κατά σπορίες (εἰς ὁποῖες ἐκβάλλον μέ αὐλακιάν ἀνά 12 βήματα (1 βῆμα = 1 μέτρο περίπου). Σελ. 8, φρ. Αζβ5[α])

(Δέν ὑπῆρχεν συνήθεια νά καλλιεργοῦν δημητριακά διά σκαπάνης. Σελ. 8, φρ. Αζβ6)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

2) Ποῖοι τρόποι ἤ εἴδη ὀργώματος ἦσαν ἐν χρήσει παλαιότερον; Πόσα ὀργώματα τοῦ ἀγροῦ ἐγίνοντο διά τήν σποράν τῶν δημητριακῶν πρό τῆς σποράς, διά κάθε εἶδος καλλιεργείας(σίτου κριθῆς,ἀραβοσίτου,ψυχανθῶν,κηπευτικῶν εἰδῶν κλπ) καί κατά ποίαν ἐποχήν; Ποῖα ἐγκλεῖα ἐχρησιμοποιοῦντο κατά τήν σποράν,πῶς ἐγίνετο ἡ ἰσοπέδωσις τοῦ χωραφιοῦ μετά τό ὄργωμα,ποῖα ἐργαλεῖα ἐχρησιμοποιοῦντο διά τό σκάψιμον ἤ τό σκάλισμα τοῦ ἀγροῦ ἤ τοῦ κήπου.

(Τό ὄργωμα ἐγίνετο παλαιότερον διά διανοίξεως τῶν αὐλάκων μέ τό ὑνί πλαγίως καί τοῦτο διά νά μήν κουράζωνται τά ζῶα καί ἦτο τό αὐτό διά τά πάσης φύσεως ἐδάφη.Σήμερον γίνονται καί βαθεῖαι ἀρώσεις μέ γεωργικούς ἕλκυστῆρας,ἀλλά καί πλαγίαι. Εελ. 9, φύλ.Α287)

(Διά τήν σποράν τῶν δημητριακῶν ἐγίνοντο παλαιότερον 3-4 ὀργώματα μαζί μέ τήν σποράν,ἐνῶ σήμερον γίνεται συνήθως ἕν ὄργωμα μόνον καί ἐπακολουθεῖ ἡ σπορά.Τό πρῶτον ὄργωμα ἐγένετο κατά τούς μῆνας Φεβρουάριον-Μάρτιον καί ἐκαλεῖτο ἄνοιγμα·τό δεύτερον ἤρχιζεν περί τά μέσα Ἀπριλίου καί τόν Μάϊον καί ἐκαλεῖτο δευτέρωμα (ἤ διάβασμα)·τοῦτο ἐγίνετο συνήθως καθέτως ὡς πρός τό πρῶτον ὄργωμα (σταυρωτά) ὥστε νά διαλύωνται οἱ βῶλοι τοῦ ἀγροῦ.Τό τρίτον ἤρχιζεν μετά τήν 15ην Αὐγούστου καί ἐκαλεῖτο φρεσκάρισμα. Εελ. 9, φύλ.Α287 Ἤρχιζεν τόν Ὀκτόβριον καί διήρκει μέχρι τέλους Δεκεμβ[illegible] ὅμως τό ἄνοιγμα τῶν χωραφιῶν ἀρχίζει ἀπό τά μέσα Αὐγούσ[illegible] ἀπό τόν καιρόν) καί συνεχί-

Διά τήν καλλιέ[illegible]ειαν τῶν [illegible]νοῦτο καί κρίσης,ἐγένετο παλαιότερον,ὡς καί ἀνωτέρω [illegible]τα ὀργώματα καί ἐπακολουθοῦσε ἡ σπορά.Διά τόν ἀραβόσιτον Εελ. 9, φύλ.Α284 χανθῆ (ρόβι-λαθούρι-κουκιά) συνήθως δύο(2) κατά τήν ἄνοιξιν (ἤ ἕν κατά τήν ἄνοιξιν καί ἕν κατά τόν Φθινόπωρον) καί ἐπηκολούθει ἡ σπορά.Σήμερον δι'ὅλα τά ἀνωτέρω εἴδη καλλιεργείας γίνεται συνήθως ἕν μόνον ὄργωμα καί ἐπακολουθεῖ ἡ σπορά.

(Κηπευτικά προϊόντα δέν ἐκαλλιεργοῦντο καθόλου παλαιότερον εἰς τόν τόπον μας.Ἀλλά καί σήμερον σπανίως καλλιεργοῦνται ὄχι εἰς μεγάλας ἐκτάσεις,ἀλλά εἰς μικράς (συνήθως εἰς κήπους ἤ ποτιστικά χωράφια) καί οὐδεμία ἰδιαιτέρα φροντίς καταβάλλεται δι'αὐτά. Εελ. 9, φύλ. Α292

(Τό σύστημα τῆς ἀγρανοπαύσεως δέν ἐφαρμόζεται σήμερον ἀπό τούς γεωργούς.Παλαιότερον ὅταν δέν ὑπῆρχεν ἡ χημική λίπανσις ἐχρησιμοποιεῖτο καί ἀφήνετο ἐπί ἕν ἔτος ἄσπαρτο τό χωράφι προκειμένου νά σπαρῇ τήν ἐπομένην χρονιά διά δημητριακῶν. Εελ. 9, φύλ. Α283

(Κατά τήν σποράν οἱ γεωργοί χρησιμοποιοῦσαν παλαιότερον τόν σποροτρουβᾶ·ὅ,τι ἦτο ἕνα μικρό σακκοβλι φαρδύ,τό ὁποῖον ἐπρέπετο μέ σχοινίον ἀπό τόν ἀριστερόν ὦμο τοῦ γεωργοῦ,καί περιεῖχεν μέσα τόν σπόρον,τόν ὁποῖον ἐλάμβανεν μέ τό χέρι ὁ γεωργός καί τόν ἔσκορπιζεν εἰς τό χωράφι στά πεταχτά μέ τό χέρι.Ὅταν τελείωνε ὁ σπόρος,πού ἦταν στόν σποροτρουβά,τόν ξαναγέμιζαν ἀπό τούς σακκουζ(τσουβάλια),πού εἶχαν φορτωμένους ἐπάνω στήν ναυλία (κάρο)·συνήθως κανόνιζαν νά

Εελ. 9, φύλ. Α285α

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

βάζουν τόσον σπόρον ὥστε νά φθάσῃ διά μίαν σποριάν (16-20 κιλά).
Μετά ὁ γεωργός ἔρχονε τό χωράφι μέ τό ἄρότρον διά σκεπασθῇ ὁ σπόρος.
Σβάρνισμα δέν ἐγένετο.Σήμερον ἡ σπόρά γίνεται μέ σπαρτικάς μηχανάς, τάς ὁποίας σέρνουν γεωργικοί ἑλκυστῆρες (τρακτέρ).Πρό τῆς σπορᾶς γίνεται λίπανσις τῶν ἀγρῶν διά λιπασμάτων βυθοῦ.Ταῦτα ρίχνονται εἰς τούς ἀγρούς ἤ μέ τό χέρι (σπανίως) ἤ μέ μηχανήματα ρίψεως λιπασμάτων (χωνιά),τά ὁποῖα ἀτερεώνονται ἐπί τῶν γεωργικῶν ἑλκυστήρων.

Τό μοναδικόν ἐργαλεῖον μέ τό ὁποῖον ἐπαθάριζον οἱ γεωργοί τά φτερά τοῦ ἀρότρου καί τό ὑνί ἀπό τό χῶμα καί τά χόρτα,πού κολλοῦσαν ἐπάνω εἰς αὐτά κατά τό ὄργωμα,ἦτο τό τσικέλι.Τοῦτο ἦτο μεταλλική ἐλλειψοειδής ράβδος εἰς σχῆμα γωνίας,ἡ ὁποία ἔφερε θήκην καί ἐτοποθετεῖτο ἐπί τοῦ βουκέντρου (σκέντρας) ἤ ἄλλης μακρᾶς ξυλίνης ράβδου.

Ἐφ.10, φύλ. Α3γ563

Τό βούκεντρον (σκέντρα) ἦτο μακρά ξυλίνη ράβδος 3 μ.περίπου,ἡ ὁποία ἔφερε ἓν καρφίον εἰς τό ἔν ἄκρον της καί ἐπέντριζον μέ αὐτήν τά βόδια ἤ τά βουβάλια.

Διά τήν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν δέν γινόταν,ἀλλ' οὔτε καί σήμερον γίνεται,ἰσοπέδωσις τοῦ χωραφιοῦ.Τοιαύτη γινόταν παλαιότερον μόνον εἰς τούς δι' ἀραβοσίτου ἤ ρυζιοῦ καλλιεργουμένους ἀγρούς μέ τήν σβάρνα μετά τήν σπορά.Αὐτή ἐφ.10, φύλ. Α3γ563 ὀρθογωνίου καί ἀπετελεῖτο ἀπό δύο ἤ τρεῖς σανίδας μήκους [illegible] ἑνωμένων ἐπ' αὐτῆς ἐτοποθετεῖτο ἓν βάρος (π.χ μία ἤ [illegible] βάρες) καί ἐσύρετο ὑπό ζώων. [illegible] ἀγρούς [illegible] ἀγρόκηποι [illegible] καί ξυλοκοπεῖα [illegible] ἀγρόκηποι [illegible] σοσβάρνας),αἵτινες σύρονται [illegible] ἑλκυστήρων.

Ἐργαλεῖα διά τό σκάψιμον [illegible] σκάψιμα τοῦ κήπου εἶναι:Τό λισγάρι καί ἡ τσάπα διά τό σκάψιμο [illegible] καί ἡ σκεπαρνιά χρησιμοποιοῦνται κυρίως διά τήν σπορᾶν καί τό τσαπί καί τό σκαλιστήρι διά τό σκάλισμα.

Ἐφ.10-11, φύλ. Α5γ5γ

3) Ποῖα πρόσωπα βοηθοῦσαν ἤ βοηθοῦν τόν ζευγολάτην κατά τό ὄργωμα καί πῶς λέγονται; Ποῖα χωράφια ἐκαλλιεργοῦντο διά τήν σπορᾶν ὀσπρίων,ποῖα διά τάς τροφάς τῶν ζώων καί πῶς ἐγίνετο καί γίνεται ἡ καλλιέργεια τῶν γεωμήλων;

Ὁ ζευγολάτης κατά τό ὄργωμα δέν ἐβοηθεῖτο ἀπό κανέναν· μόνον ὅταν τά βόδια ἦσαν πρωτόβγαλτα στή δουλειά καί δέν πήγαιναν στό χωράφι πήγαινε μία ἤ δύο ἡμέρες κάποιος κοντά (συνήθως ἡ γυναίκα του ἤ τά μεγαλύτερό του παιδί) γιά νά δόηγῇ τά βόδια.

Ἐφ.11, φύλ. Α5γ586

Συστηματική καλλιέργεια ὀσπρίων δέν ἐγίνετο,οὔτε παλαιότερον, ἀλλά οὔτε καί σήμερον.Τά μόνα ὄσπρια,πού ἐκαλλιεργοῦντο ποῦ καί ποῦ ἀπό μερικούς καλλιεργητάς,ἦσαν τά κουκιά,ἡ φακή καί τά ρεβύθια. Ταῦτα ἐκαλλιεργοῦντο εἰς ἐλαφρά καί ἀδύνατα χωράφια (βραστῆρας καλούμενα ἐπειδή ἔβραζον εὐκόλως τά παραγόμενα ὄσπρια).Τά κουκιά ἐσπείροντο τό φθινόπωρον,ἡ φακή ἄλλοτε τό φθινόπωρο καί ἄλλοτε τήν Ἄνοιξιν καί τά ρεβύθια τήν Ἄνοιξιν.Ἡ σπορά τῶν κουκιῶν ἐγίνετο κατά

Ἐφ.11, φύλ. Α5γ7

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

γραμμάς (αὐλάκια), ἐνῶ τῆς φακῆς μέ τό χέρι στά πεταχτά. Ἡ σπορά τῶν ρεβυθιῶν ἐγίνετο ἀπό ἄλλους μέ τό χέρι στά πεταχτά καί ἀπό ἄλλους κατά γραμμάς, μετά ἀπό δύο ὀργώματα· τά αὐτά ὀργώματα ἐγίνοντο καί διά τά ἄλλα ὄσπρια.

Ὡσαύτως καί διά τάς τροφάς τῶν ζώων ἐχρησιμοποιοῦντο τά δόδυνατα κυρίως χωράφια. Τά σπουδαιότερα κτηνοτροφικά φυτά, πού ἐκαλλιεργοῦντο πολαιότερον ἦσαν τό ρόβι καί τό βράβστερον ὁ βίκος. Σήμερον καλλιεργεῖται καί τριφόλλι εἰς ποτιστικά χωράφια. Σανός δέν καλλιεργεῖται.

Πρό τοῦ 1920 δέν ἐκαλλιεργοῦντο γεώμηλα. Μόνον εἷς, ὀνόματι Παπαγεωργίου, ἐκαλλιέργει γεώμηλα. Ἡ σπορά ἐγίνετο κατά πρασιάς.

Ἀπό τοῦ 1953 ὅμως καί ἐντεῦθεν ἐπεδόθησαν εἰς τήν καλλιέργειαν τῶν γεωμήλων καί ἄλλοι γεωργοί. Ἡ σπορά γίνεται τόν Φεβρουάριον (ἀνοιξιάτικη πατάτα) καί τόν Ἰούλιον (χειμωνιάτικη πατάτα), ἀφοῦ πρῶτον ἑτοιμασθῇ καλά τό χωράφι. Συνήθως γίνεται ἐν ὀργώματι καί ἀκολουθεῖ ἡ σπορά εἰς αὐλάκας ἀνά 40 πόντους ἤ εἰς πρασσιάς (ἀνοίγονται δηλ. γοῦρνες εἰς ἀπόστασιν 40 πόντων καί φυτεύονται οἱ πατάτες). Ἀπαιτοῦνται πολλά λιπάσματα καί ποτίσματα ἀναλόγως. Ἡ ἐξαγωγή ἐνῶ γεωμήλων γίνεται μέ κοινάς τσάπας ἤ μέ δικέλλια μεταλλικά. Τά φέρουν 4 δικέλλια.

Β' ΘΕΡΙΣΜΟΣ

α) Ἐργαλεῖα θερισμοῦ: Ὁ θερισμός τῶν δημητριακῶν παλαιότερον ἐγίνετο ἐκ τῶν ἀνω τά λ[illegible] δέν[illegible]ν). Τά χόρτα (σανός, τριφόλλι, βίκος) ἐθερίζοντο μέ κόσσες. Σήμερον τά τριφόλλια θερίζονται μέ βενζινοκίνητα χορτοκοπτικά μηχανήματα.

Ἡ λεπίς τοῦ δρεπανιοῦ ἦτο δόδυνα[illegible] ἐνῶ τοῦ λελεκιοῦ καί τῆς κόσσης (κοσιᾶς) δμαλή. Ἡ χειρολαβή τῶν ἀναφερθεισῶν θεριστικῶν ἐργαλείων (δρεπανιοῦ, λελεκιοῦ καί κόσσης) ἦτο κατασκευασμένη ἀπό ξύλον. Ὁ σιδηροῦς σκελετός δέν εἶχεν ἰδιαίτερα ὀνομασίαν. Ἅπαντα τά ἀνωτέρω ἐργαλεῖα (δρεπάνι-λελέκι-κόσσα) κατεσκευάζοντο ἀπό εἰδικούς χύτας διαμένοντας ἐκεῖ καί οἱ γεωργοί τά ἐπρομηθεύοντο ἀπό τούς ἐμπόρους.

Συνήθεια ἐκριζώσεως τῶν δημητριακῶν μέ τάς χεῖρας δέν ὑπῆρχεν, παρά μόνον διά τά κτηνοτροφικά φυτά καί διά τά ὄσπρια (κουκιά-ρεβίθια-φακές-ρόβι-βίκος). Σήμερον ὑφίστανται μόνον διά τά ὄσπρια.

β) Θερισμός δημητριακῶν: Τά δημητριακά (σῖτος-κριθή-βρώμη) ἐθερίζοντο μέ τό δρεπάνι ἤ τό λελέκι εἰς ὕψος 40-50 ἑκατοστῶν (πόντων) ἀπό τοῦ ἐδάφους. Ἡ σταλιάς (βρόζα) ἐθερίζετο εἰς ὕψος 5-10 πόντων ἀπό τοῦ ἐδάφους καί τοῦτο διότι ἐπαλαμᾶ τῆς ἐχρησιμοποιεῖτο μετά τήν ἀφαίρεσιν τοῦ καρποῦ, διά τήν κατασκευήν σαμαριῶν, εἰς τάς σκεπάς τῶν σταβλων καί οἰκιῶν ἀντί πεταβρων (σανιδῶν ἐπί τῶν ὁποίων τοποθετοῦσαν τά κεραμίδια) κλπ.

Οἱ σάκχες, οἱ ὁποῖοι ἔμεναν στό χωράφι μαζί μέ τή ρίζα, ἐλέγοντο μοντόσταχα.

Τούς θεριστάς, πού ἐκαλοῦντο κοφιάδες, ἀκολουθοῦσαν οἱ μπαγλατζῆδες

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(δέται) διά νά παραλαμβάνουν τίς χεριές,τίς ὁποῖες ἀπέθετον ἐπί τοῦ ἐδάφους οἱ ζῶοι οἱ θεριστάι ἀνά μισό ἤ ἕνα μέτρον,καί νά τίς κάνουν δεμάτια.(Οἱ χεριές ἐτοποθετοῦντο ἐπί τοῦ ἐδάφους πολλαί μαζί,συνήθως 10-12,μέ τάς κεφαλάς τῶν σταχύων πρός τήν αὐτήν. κατεύθυνσιν καί ἐδέμοντο ὑπό τῶν δετῶν (μπαγλατζήδων) διά δεματιῶν.) Σημ.14 σελ.865 Σημ.13 σελ.14 Σημ.14 σελ.865 (Δέγοντο δέ δεμάτια.)

Οἱ θερίσταὶ 'Ο θερισμός τῶν δημητριακῶν γινόταν κυρίως ἀπό ἄνδρας σπανίως ὅμως ἐδέριζον καί γυναῖκες εἰς τά κτήματά των. Ὑπῆρχον καί θερισταί,οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ἀπό ἄλλα μέρη,συνήθως ἀπό τήν περιοχή τῶν Γρεβενῶν,διά τόν σκοπόν αὐτόν.Οὗτοι συγκροτοῦσαν συντροφιές (μπλούκια) ἀπό 6,9 ἤ 12 ἄτομα,ἔχοντες ἕναν ἐπικεφαλῆς,τόν ὁποῖον ὀνόμαζαν πρωτεργάτην καί ἤρχοντο πρός ἐξεύρεσιν ἐργασίας.Τά παζάρια (συμφωνίαι) ἐγίνοντο εἰς τό κέντρον τῆς περιοχῆς,τήν Φαστάλτζα (Φάρσαλα),ἡμέραν Κυριακήν.(Σημ.14 σελ.865) Ἡ ἀμοιβή των ἦτο εἰς χρῆμα,3-5 δραχμάς ἡμερησίως μετά παροχῆς φαγητοῦ.Τά πιό συνηθισμένα φαγητά ἦσαν τό δροσιστικό σκορδόρι (σκορδαλιά) καί οἱ πίττες.Ἐπίσης οἱ ἐλιές,τό τυρί καί τό ξυδόνερο.)

Οἱ θερισταί διά νά προφυλάσσουν τάς χεῖρας των ἔφερον κατά τόν θερισμόν εἰς τήν ἀριστερά χεῖραν τήν παλαμαριάν καί τά δαχλάδια.

'Η παλαμαριά ἦτο ξυλίνη θήκη εἰς τήν ὁποίαν εἰσήρχοντο τά τρία δάκτυλα (μέσος -παράμεσος -μικρός) καί ἐφαίνετο νά προφυλάσσωνται ἀπό τό δρεπάνι καί τά ἀγκάθια,πού τυχόν ἦσαν στοῦς στάχυς,ἀλλά κατά τήν ἀποψιν τῶν ἀρχαιοτέρων δέν ἐπρόσφερε καμμίαν βοήθειαν διά τό δεμάτιασμα. Σημ.15 σελ.865

Ὁ θερισμός ἤρχιζεν συνήθως Δευτέραν ἤ Τετάρτην,Τρίτην καί Σάββατον οὐδέποτε ἤρχιζεν.(Σημ.13 σελ.865) Ὡς πρός τήν ἡμέραν,κατά τήν ὁποίαν ἤρχιζεν ὁ θερισμός,δέν ἐδίδετο καμμιά προσοχή.

Πολλά ἦσαν τά τραγούδια,τά ὁποῖα ἐτραγουδοῦσαν κατά τόν θερισμόν οἱ ἐργάται παλαιότερον;ἀλλά δέν τά ἐνθυμοῦνται σήμερον οἱ νεώτεροι. Χαρακτηριστικόν εἶναι τό τραγούδι μέ τό ὁποῖον ἐργάται καταριῶνται τόν ἥλιο,γιατί ἀργεῖ νά βασιλέψῃ.

" Ἥλιε μ'γιατί ἀργεῖς μᾶς ἄργησες
κι ἀργεῖς νά βασιλέψῃς ;
Σέ καταριέται ἡ ἐργατιά
καί οἱ δουλευταραῖοι ......" Σημ.15 σελ.865

Ἐπίσης τό τραγούδι " 'Ο Γιάννος καί ἡ Παγώνα "

" Κάτω στόν κάμπο,κάτω στήν 'Ελασσόνα,
θερίζει ὁ Γιάννος,θερίζει καί ἡ Παγώνα.
Στοίχημα βάζουν ὁ Γιάννος καί ἡ Παγώνα,
ποιός θά διψάσῃ πρωτοῦ νάρθῃ τό γιδυμα.
Περό,βρέ Γιάννο,φωνάζει ἡ Παγώνα,
νερό,βρέ Γιάννο, γιατί θά πεθάνω
καί τέτοιο στοίχημα δέν ξαναβάνω. "

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σελ. 15, Ερώτ. Β84

Κατά τήν πρώτην ἡμέρα τοῦ θερισμοῦ, μόλις ἀπαγλαΐστης ἔδενε τό πρῶτο δεμάτι, ἔτρεχε κοντά στό ἀφεντικό, τό ἔστηνε ὄρθιο καί τοῦ ἔλεγε: "Καλή σοδειά, ἀφεντικό." Ἐκεῖνος (τό ἀφεντικό) ἔβγαζε τότε καί τοῦ ἔδινε κάτι ἀς φιλοδώρημα (μπομπούλι).

Κατά τήν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ θερισμοῦ, στό τελευταῖο χωράφι, οἱ θερισταί, πρίν τελειώσουν, ἄφηνον ἕνα μέρος αὐτοῦ ἀθέριστον (ἐκτάσεως 8-10 βημάτων) συνήθως εἰς μίαν ἄκρην τοῦ χωραφιοῦ καί στό τέλος ἤρχιζον νά τό θερίζουν κυκλικά κλείνοντας μέσα εἰς τόν κύκλον τό ἀφεντικό καί λέγοντας: " Τοῦ δράκου τοῦ λέτσιου, τοῦ δράκου τοῦ λέτσιου " (τόν δράκο τόν λέτσιο = τόν μαῦρο δράκο· δράκο ὀνόμαζον, φαίνεται, τό τμῆμα τοῦ χωραφιοῦ ἤ καί ὁλόκληρο τό χωράφι, πού ἐθέριζον· λέγοντας " τοῦ δράκου τοῦ λέτσιου ἤ τοῦ δράκου τοῦ δράκου, θά ἐννοοῦσαν ἀσφαλῶς αὐτό πού λέμε καί ἐμεῖς σήμερα:" Ἐμπρός καί τό φάγαμε (τό τελειώσαμε) κι' ἀὐτό.) μέχρις ὅτου θεριστῇ ὁλόκληρο τό κομμάτι. Ὅταν τελείωναν τό θέρισμα τοῦ τοῦ κομματιοῦ, πετοῦσαν τά δρεπάνια φηλά καί ἐσκόρπιζαν στάχυα ἀπό τίς τελευταῖες χεριές λέγοντας: " Καλή χρονιά, ἀφεντικό, καλή σοδειά καί τοῦ χρόνου, ἀφεντικό· κατόπιν ὅλοι μαζί ἔτρεχον, ἔπιαναν τό ἀφεντικό καί τό ἔδεναν μέ δεματικό ἀπό στάχυα γιά [illegible] τάξη· ἐκεῖνος τότε τούς ἔταζε κρασί-πίτα-κοτσόπουλο ἤ καί [illegible] νά τόν λύσουν. Μετά τό τάξιμο ἔπιαναν μέτά στάχυα σταυρ[illegible] ἐργάτης τόν ἔδινε στό ἀφεντικό λέγοντας: " καλή χρονιά, [illegible] σοδειά καί τοῦ χρόνου πε[illegible] φιλο[illegible] χρόνο[illegible].

Τό βράδυ πάλιν ὅταν ἐπέστρεφο[illegible] οἱ ἐργάται ἔφερναν στήν νοικοκυρά χτένια, καμωμένα ἀπό [illegible] ἔπαιρναν ἀς φιλοδώρημα πίτες, κρασί, κότες. Μετά τό βραδυνό [illegible] οἱ ἐργάται γλεντοῦσαν μέ τραγούδια· τό πιό συνηθισμένο τραγούδι, πού ἔλεγον, ἦτο:

" Σέ τοῦτο τό σπίτι ποῦρθαμε, πέτρα νά μή ραγίση,
κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνια πολλά νά ζήση.
Νά ζήση χρόνια ἑκατό καί ζάμηνα διαπόσια,
ν' ἀσπρίση σάν τόν "Ὀλυμπο, σάν τ' ἄσπρο περιστέρι,
νά κάμη γυιούς μαλάματα καί γυιούς μαργαριτάρια.
Φίλοι, καλῶς ὁρίσατε κι ἐγώ καλῶς σᾶς βρῆκα.
Φῶτε καί πιάτε, φίλοι μου. Χαρῆτε, νά χαροῦμε
τοῦτον τόν χρόνο τόν καλό, τόν ἄλλο ποιός τόν ξέρει,
γιά ζοῦμε, γιά πεθαίνομε ἤ σ' ἄλλον κόσμο πᾶμε,
καί σά χωρίσωμ' αὔριο καί ποῦ θ' ἀνταμωθοῦμε;

Ερώτ. Β86
Σελ. 15

Μερικοί πάλιν, ὅσοι συνήθως ἐθέριζον τά χωράφια μόνοι τους χωρίς νά χρησιμοποιοῦν ἐργάτας, στό τέλος μετά τό πέταγμα τῶν δρεπανιῶν ἔκανον σταυρόν ἀπό στάχυα καί τόν τοποθετοῦσαν ἐπάνω στό τελευταῖο τσιρένι, πού ἔκαμνον. Αὐτό τό τσιρένι ἐσηκώνετο ἀπό τό χωράφι τελευταῖο κι ὁ σταυρός, πού ἦτο ἐπάνω σ' αὐτό, μετεφέρετο καί ἐτοποθετεῖτο στήν κορυφή τῆς θημωνιᾶς.

(6) Πῶς, πότε καί ἀπό ποίους ἔγινετο τό δέσιμον τῶν σταχύων; Τό δέσιμον

Σελ. 15, Ερώτ. Β81

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τῶν θερισμένων σταχύων εἰς δέματα γινόταν ἀμέσως μετά τόν θερισμόν ὑπό τῶν μπαχλατζήδων (δετῶν) οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦσαν τούς κοφιάδες (θεριστάς). Οὗτοι ἐμάζευον τίς χεριές, πού ἄφηνον ἐπί τοῦ ἐδάφους οἱ θερισταί, μέ τήν βοήθειαν μιᾶς ζυλίνης βέργας, μήκους 40 ἑκατοστῶν περίπου, πού ὀνομάζετο κλειτσιανίκος, καί τίς τοποθετοῦσαν πολλές μαζί συνήθως 10-12, ἐπάνω εἰς τό δεματικόν μέ τούς στάχυς πρός τήν ἰδίαν κατεύθυνσιν καί τίς ἕδενον εἰς δεμάτια· ὡς δεματικά ἐχρησιμοποιοῦντο καλαμιές ἀπό τά ἴδια τά δημητριακά καί συνήθως καλαμιές σικάλεως (βρόζα). Μίς καλαμιές αὐτές τίς ἔβγαζαν τό πρωί μέ τή ρίζα ἀπό τά πιό ἀνεπτυγμένο σιτάρι, κριθάρι ἤ βρόζα, τίς ἔβρεχαν μέ νερό γιά νά μαλακώσουν καί τίς διατηροῦσαν σέ σκιερό μέρος γιά νά μήν ξηραίνωνται καί σπάζουν κατά τό δέσιμον. Τά δεμάτια ἀφήνοντο στό μέρος, τό ὁποῖον ἐδένοντο καί τό ἑσπέρας μετά τόν θερισμόν συνεκεντρώνοντο εἰς τσιρένια. Ταῦτα ἦσαν μικρά ἐπιμήκη τμήματα περιλαμβάνοντα 60-70 δεμάτια εἰς δύο σειράς μέ τά στάχυα πρός τά μέσα· ἑκάστη σειρά εἶχε μῆκος 10-12 δεμάτια καί ὕψος 3 δεμάτια. Τά τσιρένια παρέμενον στό χωράφι μέχρις ὅτου τελειώσει ὁ θερισμός ὅλων τῶν χωραφιῶν, ἡ δέ συγκέντρωσις τῶν δεματιῶν εἰς τσιρένια ἐγίνετο ἀπό τό ἀφεντικό ἤ ἄτομα τῆς οἰκογενείας του καί ὄχι ἀπό τούς ἐργάτας πού θέριζαν κ[illegible]

Σελ. 16, φύλ. Β53

ε) Συγκομιδή τοῦ σανοῦ: Ἡ διατ[illegible] μέ ξηρά χόρτα κατά τόν Χειμῶνα συνηθίζετο καί πολαιότ[illegible] τόν ρόβι ἐκαλλιεργοῦσαν. [illegible] ἀπό [illegible] ἀφήνου νά ξη-
ραθῆ καί τό ἔβαζαν χῦμα στό[illegible]

Σελ. 17, φύλ. Β62

Τό ρόβι τό ἔσπερνον κατά τόν [illegible], μετά ἀπό δύο ὀργώματα καί ἐπακολουθοῦσε σβάρνισμα. Τήν Ἄνοιξη [illegible] τόν Μάϊον μῆνα τό ἐθέριζον μέ τήν κόσα καί τό ἄφηνον νά ξεραθῆ. Κατόπιν τό ἐμάζευον σέ θημωνιές καί χωρίς νά τό δέσουν τό ἔφερνον μέ τά κάρα καί τό ἔβαζον στόν ἀχυρῶνα. Ἄλλοι πάλιν συνήθιζον νά ἀλωνίζουν τό ρόβι, ὡς καί τό βίκο βραδύτερον, μέ τά ζῶα καί τήν ἀδουκάνη καί νά παίρνουν τόν κάρπό. Τό ἄχυρο, πού ἔμενε μετά τό ἀλώνισμα, ὀνομάζετο " ρουβιά " καί τό ἀποθήκευον στόν ἀχυρῶνα τους, διότι ἐχρησίμευεν ὡς τροφή τῶν ζώων.

Σήμερον καλλιεργοῦνται μόνον βίκος καί τριφόλλι εἰς ποτιστικούς ἀγρούς. Ὁ βίκος κατά τόν Μάϊον θερίζεται μέ κόσσες, ἀφήνεται νά στεγνώσῃ καί δένεται εἰς δέματα μέ τίς πρέσσες (δετικές μηχανές). Ὡσαύτως καί τό τριφόλλι, μόλις γίνῃ 50-60 πόντους θερίζεται μέ κόσσες ἤ χορτοκοπτικά μηχανήματα, ἀφήνεται νά στεγνώσῃ καί δένεται εἰς δέματα μέ τίς πρέσσες. Παλαιότερον ἐχρησιμοποιοῦντο διά τό δέσιμον χειροκίνητοι μηχαναί δετικαί, διά τοῦτο καί συνεκεντρώνοντο εἰς μικράς θημωνιάς. Τά δέματα μετά τό δέσιμο μετεφέροντο εἰς τούς ἀχυρῶνας.)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΛΩΝΙΣΜΟΣ

Σελ.18, ἐρμ. Γα1

Μετά τόν θερισμόν τά δεμάτια μετεφέροντο πρός ἁλωνισμόν εἰς τό ἁλώνι καί ἐστιβάζοντο εἰς θημωνιές. Ἡ μεταφορά τῶν δεματιῶν εἰς τό ἁλώνι ἐγίνετο παλαιότερον μέν μέ τίς " ναυλίνες „βραδύτερον δέ μέ τά κάρα. Οἱ θημωνιές εἶχον συνήθως τό σχῆμα τετραγωνισμῆς ἤ ὀρθογωνίου (σπανιότερον δέ κωνικῆς) πυραμίδος μέ τοῦς στάχυς πρός τά μέσα· ἐκεῖ εἰς τήν κορυφήν τῆς θημωνιᾶς οἱ στάχυς εἶχον κατεύθυνσιν πρός τά ἔξω καί κάτω διά νά γλυστρᾷ καί νά πέφτῃ κάτω τό νερό τῆς βροχῆς. Σελ.18, ἐρμ.Γα2

Σελ.18 ἐρ.Γα4

Τά ἁλώνια κατεσκευάζοντο εἰς τήν ἄκρην τοῦ χωρίου, εἰς τοποθεσίαν καλουμένην "Περιάς,, Ἐκάθε οἰκογένεια εἶχε τό δικό της ἁλώνι. Σελ.18 ἐρ.Γα5 Παλαιότερον, ὅτε τά κτήματα τά κατεῖχον οἱ τσιφλικάδες, τά ἁλώνια κατασκευάζοντο μέσα σχεδόν στό χωριό, κοντά στήν ἀποθήκη τοῦ ἀφεντικοῦ· ἀπέναντι ἀπό τήν ἀποθήκη ἦταν τό ταραδάκι, στό ὁποῖο ἔμενον οἱ χαλιβέδες (φορατζῆδες), οἱ ὁποῖοι ἐσφράγιζον μέ σφραγῖδας τό σωρό τοῦ σιταριοῦ πρίν ἀπό τό μοίρασμα, διά νά μήν ἠμπορῇ νά κλέψῃ κατά τήν νύκτα ὁ κολλήγας.

Σελ.18 ἐρ. Γα6

Ὁ ἁλωνισμός ἤρχιζεν συνήθως ἀρχάς Ἰουλίου ἑκάστου ἔτους καί διαρκοῦσε μέχρι τέλους Αὐγούστου, καμμιά φορά καί τό Σεπτέμβριο. Ἀλλά τό ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ καιροῦ. Ἐάν ὁ καιρός [illegible] ἁλωνισμός ἤρχιζε ἐνωρίτερον καί τελειώνεν ἐνωρίτερον· [illegible] ἐάν ὁ καιρός ἦτο βροχερός ἐβράδυνεν.

Τά ἁλώνια ἦσαν στρογγυλά [illegible] καί ἦσαν [illegible] κοντά τά κάρα.

Σελ.18 ἐρ.Γα7

Κάθε ἔτος πρό τῆς ἐνάρξεως τ[illegible] ἐπισκευάζετο τό ἁλώνι ὡς ἑξῆς: Ἀπεκόπτοντο ἀπό τό ἁλώνι [illegible] ἔστρωνα καί ἐκαθαρίζετο καλά μέ σκοῦπες (φουκαλιές). Κατόπιν τό ἔστρωνα [illegible] ἤλ. τό ἔβρεχαν μέ νερό καί τό ἔστρωνον μέ ἔχυρα καί τό ζαλάβρεχαν· αὐτή ἦτο ἡ προετοιμασία τοῦ ἁλωνιοῦ. Σελ.19 ἐρ. Γα8

Λύτη δέν ἐγίνετο ὡρισμένη ἡμέρα καί ὥρα, ἀλλ' ἐξηρτᾶτο ἀπό τόν καιρόν, ὅπως καί ἡ ἔναρξις τοῦ ἁλωνισμοῦ. Σελ.19 ἐρ. Γα9

Ὁ ἁλωνισμός παλαιότερον ἐγίνετο μέ τά ζῶα καί τάς ἀδουκάνας ὡς ἑξῆς: Ἀπό τήν νύκτα ἀκόμη, πρίν βγῇ τ' ἀστέρι, καθώς ἔλεγαν, κατά τάς 3 ὀπωνόσταν οἱ γεωργοί καί ἔστρωνον τό ἁλώνι. Σελ 22, ἐρ. Γα115 Τοποθετοῦσαν δηλ. τά δεμάτια εἰς τό ἁλώνι. Ἡ τοποθέτησις τῶν δεματιῶν ἐγίνετο λοξῶς ὁρθίως μέ τοῦς στάχυς πρός τά μέσα καί ἐπάνω, τῶν πρώτων δεματιῶν στηριζομένων ἐπί τοῦ ἁλωνοστόλου, εὑρισκομένου εἰς τό κέντρον τοῦ ἁλωνιοῦ· μόνον τά δεμάτια τῆς ἐξωτερικῆς σειρᾶς ἐτοποθετοῦντο ἐλαγίως καί μέ τοῦς στάχυς πρός τά μέσα διά νά στηρίζουν τά ἄλλα δεμάτια. Σελ.19-20, ἐρ.Γα10 Κατόπιν μέ τό δρεπάνι ἔκοπτον τά δεματιά. Σελ 22, ἐρ.Γα12

Μετά τό στρώσιμο ἤρχιζεν ὁ ἁλωνισμός διά τῆς καταπατήσεως τῶν σταχύων ὑπό τῶν ζῶων στήν ἀρχή καί διά τῆς περιφορᾶς τῆς ἀδουκάνης ἔπειτα. Ὁ ἁλωνισμός παλαιότερον ἐγίνετο μέ τά βόδια καί βραδύτερον μέ τά ἄλογα. Τά ζῶα πολλά μαζί (6-8 ἤ καί περισσότερα ἐδένοντο μέ τή σειρά ἀπό τό λαιμό μέ ἕν σχοινί, τό ὁποῖον ἐσχημάτιζε θηλειάς περί τό λαιμόν ἑκάστου ζώου. Ἡ ἄλλη ἄκρη τοῦ σχοινιοῦ προσεδένετο ἐπί

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Εφ. 20-21, φρ. Γα 116

τοῦ ἁλωνοστύλου. Τά ζῶα ὁδηγούμενα ὑπό τοῦ ἁλωνιάτου, περιφέροντο πέριξ τοῦ στύλου μέχρις ὅτου τό σχοινίον ἐτυλίγετο ὁλόκληρον ἐπί τοῦ στύλου κατόπιν ἤρχιζεν ἡ περιφορά τῶν ζώων ἀντιστρόφως καί τό σχοινίον ἐξετυλίγετο αὐτό ἐπανελαμβάνετο πολλάς φοράς μέχρις ὅτου ἐτριβοντο οἱ καλαμιές καί χαμήλωνε τῷ στρῶμα, ὥστε νά μποῦν νά περιστραφῆ ἡ ἀδουκάνη. Τό ἁλόνισμα αὐτό μέ τά ζῶα ἐλέγετο " τσατμάς".)

(Μετά τόν τσατμό, ποῦ διαρκοῦσε 2-3 ὥρας τά ζῶα ἐζευγνύοντο εἰς τήν ἀδουκάνην, ἐτίθετο ἐπ' αὐτῆς ἕνα βάρος, καί συνεχίζετο ὁ ἁλωνισμός μέχρις ὅτου οἱ στάχυες καί οἱ καλαμιές μετεβάλλοῦν εἰς ἄχυρον.) Εφ. 21, φ. 5 116

Κατά διαστήματα ὁ ἁλωνισμός διεκόπτετο διά νά γίνῃ τό γύρισμα τῶν σταχύων· τό γύρισμα ἐγίνετο ἀπό τούς ἁλωνιστάς μέ ξύλινα ἐργαλεῖα, τά ὁποῖα ἔφερον δύο διχάλια καί ἀνομάζοντο δικοβίλια ἤ διιμάνια· ταῦτα ἀργότερα ἦσαν μεταλλικά. Ἐγένοντο 4-5 γυρίσματα κατά τόν ἁλωνισμόν ἑκάστου στρώματος.

(Ἐπίσης κατά τήν διάρκειαν τοῦ ἁλωνισμοῦ ὁ γεωργός ἐρχόμενος γύρω στό ἁλώνι, ἔρριπτε τό δικόβολι μέσα εἰς τόν κύκλον τοῦ ἁλωνιοῦ τά ὅποια στάχυα διά νά τριτοῦν.) Εφ. 22 φ. Γα 13 Εκτός ἀπό τό δικόβολι ἐχρησιμοποιοῦντο κατά τά τελευταῖα κυρίως γυρίσματα, ὥστε τό ἄχυρο γινόταν φιλέ, τό καρπολόϊ καί τό [illegible] ἄχυρο. Εφ. 22, φ. Γα 12

(Ὁ ἁλωνιστής κατά τόν ἁλωνισμόν [illegible] χρησιμοποιοῦσε διά νά κτυπᾷ τά ζῶα του, διά μέν τά βόδια τή [illegible] διά δέ τά ἄλογα τό καμουτσίκι. Ποῦτο ἦτο ἕνα [illegible] Εφ. 22 φ. Γα 14 [illegible] τό ὁποῖον ἔκβιαστο ἀπό [illegible]

[illegible] ἁλωνιοῦ τά ζῶα [illegible] ἐλέγετο ἡ ἐργασία τοῦ ἁλωνίσματος ἑνός ἁπλώματος στα[illegible] ἐνοῦντο τά στάχυα συνεκεντρώνοντο εἰς ἐπιμήκη σωρόν διά νά [illegible] τοῦ· ὁ σωρός οὗτος ἐλέγετο λαμνί. Εφ. 25, φ. Γβ [α]

Διά τήν συσσώρευσιν τῶν ἁλωνισμένων σταχύων εἰς λαμνί, ἐχρησιμοποιοῦντο ἡ σβάρνα (πόρτα), τό γρέβελο (παπαδιά) καί ἡ σκούπα.

Ἡ σβάρνα ἀπετελεῖτο ἀπό 3 σανίδια, μήκους 2 μ. περίπου, ἑνωμένα μεταξύ τους. Ἐδένετο ἀπό τά δύο ἄκρα μέ τριχιές καί στό τριχιές περνοῦσαν τά φαλάγγια, εἰς τά ὁποῖα ἐζευγνύοντο τά ἄλογα. Ἐπρατεῖτο αὕτη καθέτως πρός τό στρῶμα τῶν σταχύων καί ἐσύρετο ὑπό τῶν ζώων.

Τό γρέβελο ἤ παπαδιά ἦτο ὀρθογώνιον σανίδι μήκους 60-70 πόντους. Ἐπ' αὐτοῦ ἦτο στερεωμένον μέ δύο μικρότερα σανίδια ἕνα ξύλινο χέρι, μήκους 1,5 μ. περίπου, εἰς τρόπον ὥστε νά σχηματίζεται δέκτε γωνία.)

(Ὁ ἁλωνισμός ἐγένετο ἀπό τοῦ ἴδιους τοῦ γεωργοῦς. Ὑπῆρχον ὅμως καί εἰδικοί ἁλωνισταί, ἁλωνιάτες καλούμενοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ζῶα καί ἀνελάμβανον τόν ἁλωνισμόν ἀντί μιᾶς (1) βεδούρας τό ζῶον δι' ἕκαστον στρῶμα. Τούτους χρησιμοποιοῦσαν οἱ μεγαλοκτηματίαι. Εφ. 23, φ. Γα 17

(Πλήν τῶν ἀνωτέρων μέσων ἀποχωρισμοῦ τοῦ καρποῦ ἀπό τῶν στάχυων δέν ὑπῆρχεν ἄλλος τρόπος. Ὁ χωρισμός τοῦ καρποῦ ἀπό τούς στάχυς διά λοπανίσματος, ἦτο γνωστός παλαιότερον ἀλλά δέν ἐχρησιμοποιεῖτο, παρά μόνον διά μικράς ποσότητας ὀσπρίων καί διά τό καθαροσπόρι.) Εφ. 23, φ. Γα 19

(Τό λοπάνισμα ἐγίνετο στήν αὐλή συνήθως τοῦ σπιτιοῦ ἤ καί στ' ἀλώνι) Εφ. 24, φ. Γα 20 [α]

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σελ. 24, γρ. Γα 20[Β]

(από τους ιδίους τους γεωργούς και από τα μέλη της οικογενείας των.) (οι στάχυες ή τα δόσπρια εστρώνοντο επί καθαρού εδάφους και εκοπανιζόντο διά ζύλων στρογγυλών εκ δένδρου ή πλατάνου, μήκους Ι-Ι,20 μ, πού ονομάζοντο κόπανοι. Απέβλεπεν δέ τό κοπάνισμα μόνον εις τόν χωρισμόν τών καρπών καί όχι εις τήν αχυροποίησιν τών σταχύων. Σελ. 25, γρ. Γα 21

Τόσον κατά τό αλώνισμα διά τών ζύλων, όσον καί κατά τό κοπάνισμα δέν ετραγουδούντο τραγούδια, ούδέ δίστιχα ελέγοντο. Σελ. 25, γρ. Γα 22 διά τόν συντονισμόν τοῦ ρυθμοῦ εργασίας. Σελ. 25, γρ. Γα 23 Η χρήσις αλωνιστικής μηχανής διά πρώτην φοράν εγένετο κατά τά έτη 1910-1915 καί ήτο αὐτη φορητή.

ΛΙΧΝΙΣΜΑ: Τό λίχνισμα τών συγκεντρωμένων εις σωρόν (λαμνί) αλωνισμένων σταχύων έγινετο τό απέγευμα (δειλινόν), εὐθύς ὡς έρυσοῦσε αέρας· εάν δέν φυσοῦσε καθόλου αέρας τότε δέν γινόταν καθόλου λίχνισμα τήν ημέρα αὐτή, αλλά συνεχιζόταν ο αλωνισμός μέχρι τό βράδυ καί τό λίχνισμα αφήνετο νά γίνη τήν επομένην.

Ο σχηματιζόμενος σωρός είχε σχήμα επίμηκες. Πρίν αρχίση τό λίχνισμα πρός αποχωρισμόν τοῦ άχύρου από τόν καρπόν ούδέν αντικείμενον εναρρύνετο επί τοῦ σωροῦ καί ούδέν ελέγετο. Σελ. 25-26, γρ. Γα 24[Β]

Τό λίχνισμα έγινετο με τό μηχάνημα (ξύλινο δικοβόλι με 4 δίχαλα) καί ὅταν ἔφευγε τό πολύ άχυρο (τό πιό ελαφρύ τμήμα τοῦ σταχυαρ) Τό λίχνισμα γινόταν μόνον από άνδρας, οἱ δέ γυναῖκες ἔβαζαν τά χονδρά τεμάχια τῶν σταχύων τά δποῖα μαζεύαν τά χονδρά τεμάχια τῶν σταχύων τά δποῖα παρέμενον επί τοῦ καρποῦ [illegible] ἄλλα, [illegible] ἐρρίπτοντο [illegible] αλωνιοῦ, ἀφοῦ πρῶτα τά δερμόνια [illegible] τῶν δημητριακῶν τά ξαναλώνιζαν εάν ἦσαν πολλά διά τοῦ αλωνιστικοῦ [illegible]

Ο σωρός τοῦ καρποῦ, πού εσχηματιζόταν μετά τό λίχνισμα, είχεν καί αὐτός σχῆμα επίμηκες καί ονομάζετο βέργα· απηγορεύετο δέ νά δρασκελιστῆ, δηλ. νά περάσουν από πάνω του. Όταν τελείωνε τό λίχνισμα ἤρχιζεν ἡ διαλογή τοῦ καρποῦ από τά εναπομείναντα χονδρά τεμάχια τῶν σταχύων (κώτσαλα). Αὐτη έγινετο ὡς ἑξῆς: Έπαιρνον ένα μεταλλικό κόσκινο στρογγυλό, τό δποῖον ελέγετο δερμόνι. Εἰς τό ἄκρον αὐτοῦ προσεδένετο ἕν σύρμα, τό δποῖον εσχηματίζεν θηλειά· εἰς ταύτην περνοῦσαν τά δύο μεσαῖα δίχαλα από τό καρπολόϊ καί εστήριζαν τό καρπολόϊ εἰς τό μέσον τοῦ αλωνιοῦ. Κατόπιν κρατοῦντες τό δερμόνι δριζοντίως πρός τό ἔδαφος ἔπαιρνον με τόν γκάζι (τενεκέ) τόν καρπό από τόν επιμήκη σωρόν (τή βέργα), τόν ἔρριπτον επί τοῦ δερμονίου καί καί τόν εδερμόνιζον (εκοσκίνιζον). Τό χονδρό στάχυα (κώτσαλα), πού παρέμειναν στό δερμόνι, τά συνεκέντρωναν εἰς τήν ἄκρην καί στό τέλος τά αλώνιζαν μαζί με τά ἄλλα κώτσαλα, πού εμάζευον με τίς σκοῦπες. Κάτωθεν τοῦ δερμονίου εσχηματίζετο σωρός εκ καθαροῦ καρποῦ καί επ' αὐτοῦ παρέμενεν εμπηγμένον τό καρπολόϊ μέχρις ὅτου σηκωθῆ ὁ καρπός.

Πρίν σηκωθῆ ὁ καρπός ἔπρεπε νά καταβληθῆ ἡ δεκάτη. Αὐτη κατεβάλλετο εἰς τόν Δεκατιστήν, ἐρχόμενον πρός τοῦτο εἰς τό αλώνι, με τήν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σελ. 28-29, γράμ. Γγ1

βεδούρα, ποὺ ἦτο μόνας μετρήσεως τῆς παραγωγῆς. Μία βεδούρα ἐζύγιζεν 11 ὀκάδας ἢ 14-15 κιλά. Δύο βεδοῦρες ἦσαν ἕνα σταμπόλι καὶ 10 βεδοῦρες ἕνα τάλι. Εἰς τὰς 10 βεδοῦρας ἢ εἰς τὸ ἕνα τάλι ὁδεκατιστὴς ἔπαιρνε ὡς φόρον μίαν βεδούραν ἀπὸ τὴν παραγωγήν, τὴν ὁποίαν μετροῦσαν μὲ τὰ σταμπόλια συνήθως καὶ μὲ τὰ τάλια. (Πόσο στάρι ἔβγαλες; 30 σταμπόλια ἢ 6 τάλια· πιὸ συνηθισμένα ἦσαν τὰ σταμπόλια) Αἱ λοιπαὶ πρὸς τρίτους ὀφειλαί, ἤτοι: παποδιάτικο, ἀγροφυλακιάτικο, ἀλωνιάτικο κλπ. κατεβάλλοντο συνήθως στὸ σπίτι. Σελ. 29, γρ. Γγ2

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τσιφλικάδων, δηλ. πρὸ τοῦ 1920, τὸν σωρὸν τοῦ καρποῦ τὸν ἐσφράγιζον μὲ σφραγῖδας οἱ χαλιβέδες (φορατζῆδες), ἂν ἐπρόκειτο νὰ μείνῃ κατὰ τὴν νύκτα ἔξω ὁ καρπὸς πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς δεκάτης καὶ τοῦ μοιράσματος τῆς σοδειᾶς (παραγωγῆς) μετὰ τοῦ ἀφεντικοῦ.

Μετὰ τὴν καταβολὴν τῆς δεκάτης καὶ τὸ μοίρασμα, ὁ καρπὸς ἐτσουβαλιάζετο καὶ μετεφέρετο πρὸς ἀποθήκευσιν. Αὐτὴ ἐγίνετο εἰς μίαν ἄκρην τῆς οἰκίας κάτω εἰς τὸ δάπεδον ἐρρίπτετο ὁ καρπὸς χῦμα σχηματίζοντας σωρόν· ἀργότερα ἡ ἀποθήκευσις τοῦ καρποῦ ἐγίνετο εἰς μεγάλα κοφίνια, χρισμένα ἐσωτερικῶς μὲ λάσπην ἢ εἰς περιτοιχισμένα μὲ πλίνθους μέρη τῆς οἰκίας, καλούμενα "γιαποῦδες". Σελ. 29, γρ. Γγ3

Διαλογὴ τοῦ σπόρου σπανίως ἐγίνετο πρὸ τοῦ ἀλωνισμοῦ· αὐτὴ ἐγίνετο μετὰ τὸ ἀλώνισμα ἀπὸ [illegible] καθαρότερο σιτάρι.

Μερικοὶ ἔκαμναν συνήθεις [illegible] στάχυς κατὰ τὸν θερισμόν [illegible] τοὺς ἀλωνίζαν ἢ τοὺς κοπανίζαν [illegible] ἕνα διὰ νὰ ἀποχωριστῇ ὁ καρπός, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο καθαρόσπορι [illegible] καθαροσπόρι τὸ καλλιεργοῦσαν στὸ καλύτερο χωράφι καὶ τὴν ἐποχὴν [illegible] ἀπὸ τὸ χωράφι αὐτὸ ἐκρατοῦσαν τὸν καρπὸ γιὰ σπόρο. Σελ. 30, γρ. Γγ5

ΕΠΙΔΙΑΣ ΗΚΡΑΙ

(Τὸ ἔθιμον τοῦ ἀνάμματος πυρῶν εἰς τὸ ὕπαιθρον κατὰ διαφόρους ἡμέρας ἢ ἑορτὰς τοῦ ἔτους δὲν ὑπῆρχεν.)

Σελ. 30, γρ. Δα1

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1ου

1.- Χειροχλίη
2.- Καλύπτρη
3.- Ὀφρύς ἀνωφερὴς-κυρτὸς
4.- Ἀξονιόστρον
5.- Ὑπόστρον
6.- Ἡνίοχος
7.- Ἁρμάτιον (ἅρμα)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

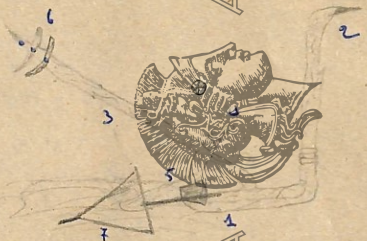

Ξύλινον αρότρον

ύνιον

1. - Κοντούρι
2. - Χειρολαβή
3. - Σταβάρι
4. - Ξηλιά
5. - Σαλδή
6. - Δόντρες (σουβλιά)
7. - ύνιον

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

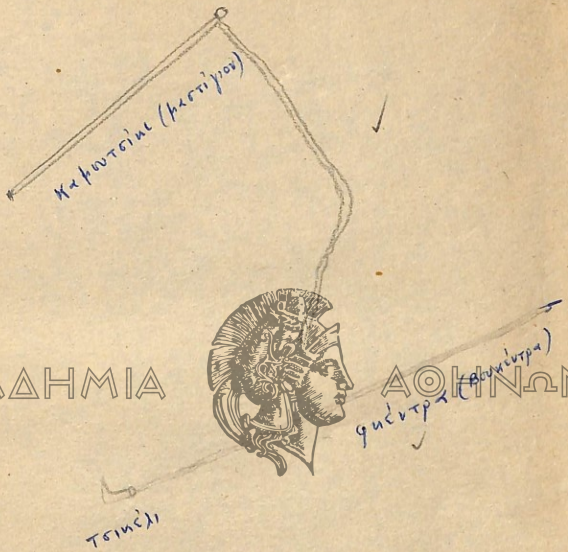

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Βάρν 2.

-22-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Δρεπάνι (σδεμένο)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

κόσσα (κοσσὰ)

Κηπευτικά εργαλεία

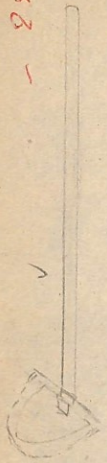

τσάπα

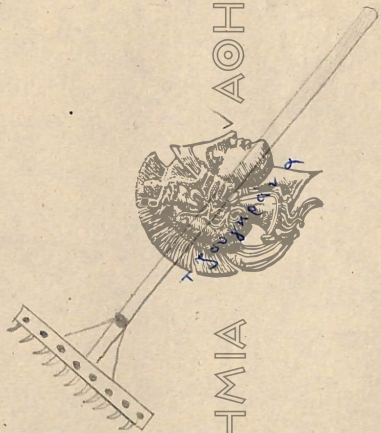

τσουγκράνα

σκαλιστήρι

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀγωνία.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Βεβούρα

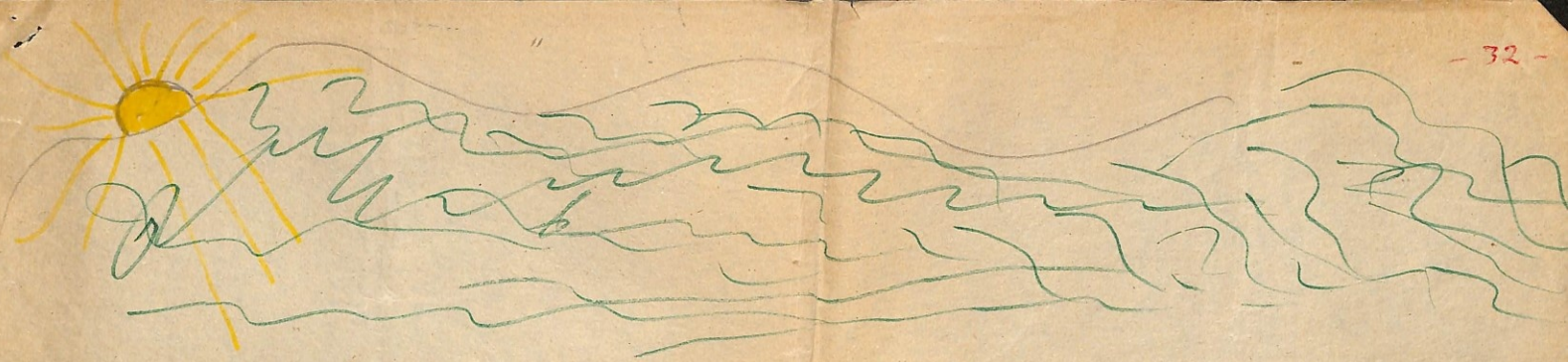

1.- ἵπποι (ἄλογα)
2.- σιδηροῦν ἀρότρον
3.- ζωγοχάκης
4.- κεφαλαρία
5.- χαιταρία
6.- σαγαρένις
7.- ἡνιοχία
8.- φαλάγγια (φάλαγγες)
9.- ἀγκιστρον
10.- ὀνία

Καλλιέργη ἀγροῦ διά σιδηροῦ ἀρότρου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

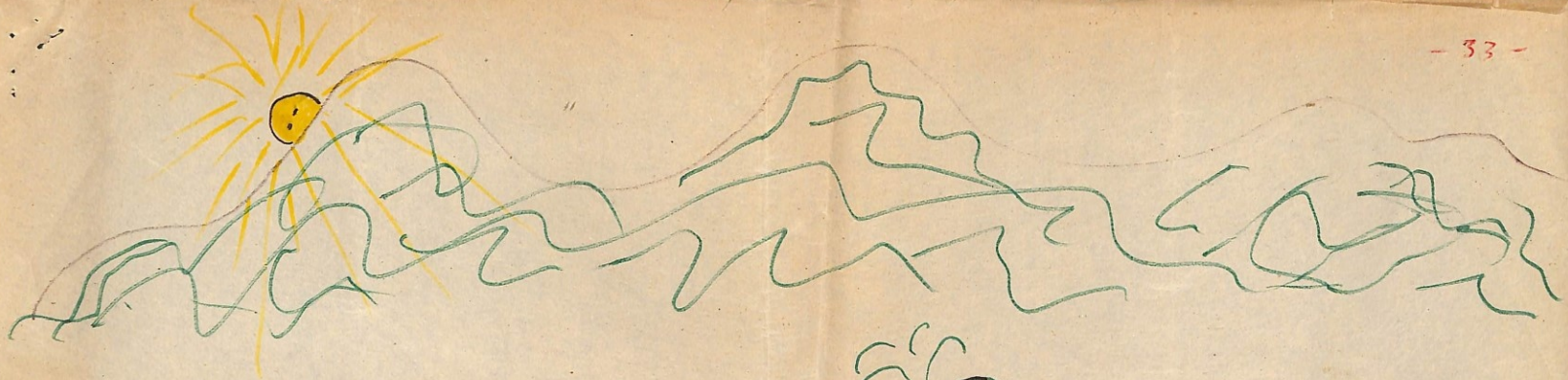

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1.- βόες
2.- ἄροτρον
3.- ζευγολάτης
4.- ὑνίον ἀρότρου
5.- ἐκτείνον ὁ ζευγήλατης βοῦν
6.- μενάγρα κατὰ τὴν ἀρίστερὰν
7.- ζυγόν

Καλλιέργεια ἀγροῦ διὰ ζεύγους
ἀρότρου συρομένου ὑπὸ βοῶν.

ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡ (TRACTOR)

Γεωργικός ἑλκυστήρ (τρακτέρ) Γενικοῦ Ἀντιπροσώπου. -

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΡΙΛΥΝΟΝ ΑΡΟΤΡΟΝ

Ἄροτρον τριόμενον ὑπό γεωργικοῦ ἑλκυστήρος διά 3 ἀνία. -

ΣΥΓΥΡΕΙΟΣ ΔΙΣΚΟΣΒΑΡΝΑ

Σύγχρονος δισκοσβάρνα, συρόμενη υπό ελκυστήρος. –

ΧΩΜΑΤΟΣ ΡΙΨΕΣ ΑΠΟΒΑΣΗΣΕΩΝ

Εφελκόμενον ρίγεως λίπασμάτων (χωνί)

ΣΠΟΡΕΙΣ ΕΛΑΙΟΔΑΝΙΣ ΣΠΑΡΤΙΚΗΣ ΚΑΛ.

Μηχανή σπορᾶς βάμβακος. –

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΠΟΡΟΣ ΣΧΑΡΟΣΕΝΤΑΕΩΝ

Σπορέυς Χαχαροσεύτελων

ΑΟΥΝΑΝΑ (ΦΟΥΝΑΝΑ)

Αδουνάνα (Φουνάνα)

ΑΟΥΝΑΝΑ

Αδουνάνα ορθία

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1) Ξυλόφουρκο, 2) Καρπολόι, 3) δικόλι (μικρό πιρούνι)

Θερμόν

Θέρμονα - Αδουμάνη

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΙΔΗΡΟΥΝ ΑΡΟΤΡΟΝ

Σιδηρᾶν ἄροτρον. –

ΣΙΔΗΡΟΥΝ ΑΡΟΤΡΟΝ

Σιδηρᾶν ἄροτρον ζευγμένον ὑπὸ ἵππων. –

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΗΜΙΟΝΟΙ ΕΖΕΥΓΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΑΡΟΤΡΟΝ

Ἡμίονοι ἐζευγμένοι εἰς ἄροτρον. –

ΣΙΔΗΡΑ ΣΒΑΡΝΑ - ΦΑΛΑΓΓΕΣ

Σιδηρά σβάρνα με τους φάλαγγας
γέμιζεν τῶν γῆν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΙΔΗΡΑ ΣΒΑΡΝΑ (ΜΠΟΥΣΕΝΑ)

Σιδηρόσβαρνα (Μπουρόνα). –